

Приватна женська семінарія учительська з руским язиком викладовим

„РУСКОГО ТОВАРИСТВА ПЕДАГОГІЧНОГО“

у ЛЬВОВІ.

(Отворена силою постанови ц. к. Міністерії Віроісповідань і Просьвіти з дня
14. вересня 1903. р. Ч. 29.932.)

ЗВІТ ДИРЕКЦІЇ

за роки шкільні

1903/4 і 1904/5.

13962

ЛЬВІВ 1905.

Накладом Руского Товариства педагогічного.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

nr. 122.
Spr. 146

Передне слово.

Дирекция приватної женьської семінарії учительської предкладає перший звіт за шкільні роки 1903/4 і 1904/5, єї властителям: Українсько-руській Суспільности і Рускому Товариству педагогічному.

Заведенє се, заложене Руским Товариством педагогічним, кінчить другий рік свого істнованя; а сей — так сказатиб — пробний час істнованя нашого наймолодшого педагогічного заведеня наглядно вказує, що якби не жертви нашої суспільности (2216 К 67 с), підмоги наших українсько-руських Товариств (1910 К 67 с) і субвенция Високого Союму краєвого (1000 К), а в кінци ревне, в значній мірі безінтересовне, співділанє збору учительського, то семінария наша не моглаб удержати ся.

Наколиж наша семінария істнує переважно жертвами нашої суспільности, що складаючи їх дає докази живого заінтересованя ся нею, то Управа семінарії обовязана здати перед тою суспільностию справу з того, як орудує жертвами і як виховує і образує повірену собі молодіж.

Звіт виказує наглядно, що наша суспільність потребує женьської семінарії, бо фреквенция росте значно (1903/4 17 учениць, 1904/5 47 учениць); але звіт сей виказує також, що наша молодіж убога і оплати, які она може платити (статистичні викази В.) не вистарчають на удержанє школи, що зі зростаючою фреквенцією зростають кошти удержаня школи та що постійне материяльне забезпеченє єї інституції є поки що лиш нашою мрією.

Звіт виказує дальше, що до правильного розвитку нашої школи потрібне є придбанє більшої скількості наукових приборів, щоби наука могла вести ся успішнійше, а конечним услівем є здвигненє власного дому, де школа могла би знайти відповідне і гігієнічне поміщенє. Але не менше пекучою потребою є здвигненє окремого будинку на інтер-

нат для учениць семінарії, де они знайшли би поміч в шкільній науці та старанну і печаливу опіку.

Звіт виказує вкінці, що висліди науки в нашій семінарії є корисні, а доказом сего є, що по звіті ц. к. краєвого інспектора шкільного, який звиджував нашу школу, Виділ краєвий виплатив Рускому Товариству педагогічному, яко властители школи, субвенцію поставлену Високим Союзом краєвим до розпорядимости Виділу краєвого в порозуміню з ц. к. Радою шкільною краєвою.

Діло розпочате розвиває ся гарно; школа сповняє по зможі свою задачу; до неї горне ся з найдальших сторін (статистичні викази А. 6.) краю молоде жіноче покоління, яке з часом стане розсадником народної просьвіти і розбудить патріотичні почування серед широких мас нашого народу, а тим самим зверне сторицею ті жертви і вклади, яких не щадить наша патріотична суспільність. А вклади і жертви тої суспільности, яка на кождім кроці складає лепти на усякі культурно-просьвітні ціли, є, як звіт виказує, значні.

На сім місци складає Дирекция семінарії за жертви всім ВП. Добродіям, всім Хв. українсько-руским Товариствам за підмоги а за субвенцію Високому Союзови краєвому, яко Добродіям нашої школи і то в імени своїм і Руского Товариства педагогічного, яко властителя школи, як також і в імени тих учениць, що з сеї помочи користали, найсердечнішу подяку.

Предкладаючи сей звіт на доказ, що жертви нашої суспільности і праця збору учительского не пішли на марне, відзиваємо ся до нашої жертволюбивої суспільности і всіх Хвальних українсько-руских Товариств та Високого Союзу краєвого з просьбою, щоби і на будуче не забували про своє молоде заведене, а окружаючи єго і дальше сердечною, щирою опікою і підмогою — забезпечили єму материяльне існуванє, помогли звести хату на школу і приют для учениць — а збір учительський тоді в кріпкій вірі в тривкість заведеня, доложить всіх сил, щоби єго довести до найкрасшого розвитку, а тим самим і найбільшого пожитку для Руси-України!

Дирекция.

А.

Кілька гадок про географічні екскурсії

в середних школах

подав Др. СТЕФАН РУДНИЦКИЙ.

Немного мабуть було в історії людства часів, коли суспільність була вповні вдоволена школою, а школа суспільністю. Обосторонне нарікане: то суспільности, що школа не підготовляє учеників до пізнішого життя, то шкільних кругів, що суспільність не оцінює їх змагань по заслугі, проявляє в історії педагогії на кождім майже кроці. Однак ніколи сей конфлікт між суспільністю а школою не заостривсь так сильно, як при кінці XIX. і на початку XX. століття.

Не підлягає що правда найменшому сумнівови, що причини сего конфлікту є в великій часті політичні, національні, релігійні, соціальні і інші. Закиди роблені школі з сеї сторони дотикали в значній мірі лиш єї виховуючого завдання, а в наукове входжено лиш деколи і то з невеликою для науки користію. Але не хибувало в тім конфлікті також многих чисто научних мотивів. Дуже поважні люди науки забирали в тім напрямі голос та хоч їх закиди і в часті не були так голосні, як закиди публіцистів, то зате більше відповідали дійсним хибам шкільної науки.

Наслідки сего конфлікту і полученної з ним острої критики дотеперішних шкільних систем не довели що правда (бодай у нас) до основного переобразование середних шкіл, однак зазначились виразно деяким поступом в перед майже ві всіх предметах шкільної науки. Так пр. в Астрії усунено з науки клясичних язиків много граматичного балясту, а оперто єї на лектурі і реаліях, зреформовано науку нових язиків, навіть в научуваню математики і наук природних, що до недавна були по гімназиях вважані менче вартними науками, повіяло сьвіжим леготом поступу. Лиш одна велика, для образования дуже важна наука, остала на дальше попелухом школи. Се географія.

Сімдесять лїт минає від хвилі, коли славний фільзоф і педагог Гербарт проголосив в своїм епоховім творі „Umriss pädagogischer Vorlesungen“, що „географічної науки не належить легковажити, бо она мусить всі інші предмети

лучити і їх удержати в органічній звазі. Без неї все колибеть ся“. А прецінь тоді (1835) загальна методика географії яко науки сильно хромала на ріттерівську односторонність. Тодішня географія була наравду кажучи прихвостнем історії, узгляднювала лиш в теорії, а не в практиці природу країв, які описувала, і в супереч своєму єству, а навіть назві, учила не про землю, а передовсім про чоловіка яко мешканця землі, отже про держави, міста і т. и.

За тих сімдесять літ, що минули, географія виросла в великанську природну науку, що має предметом землю яко цілість, а специяльно її поверхню зі всім, що на ній находиться ся і є з нею в безпосередних взаєминах. Она користає з астрономії і астрофізики, щоби представити становище землі у всесвіті і єї так важні відносини до інших тіл небесних, користає з мінералогії і геології, щоб пізнати материяльний склад земскої кори та єї історію, користає з зоології, ботаніки, біології, палеонтології, щоби розсліди географічне розміщенє ростин і звьірят на земскої поверхни, користає з антропології, етнології, археології, статистики і історії, щоби представити розміщенє чоловіка на землі і єго відносини до природи. Число помічних наук географії так межі науками природними, як і гуманістичними є величезне — географія же займає серед них центральне становище і потребує їх всіх до заокругленя і доповненя образу землі і єї поверхні яко цілости, який одержала власними дослідами в шістьох великих царинах землі: суші, воді, воздуху, ростилах, звьірятах і людях.

Томуто нині вислів Гербарта має ще більшу вагу і вартість, як тоді мав. Географія будучи помостом і лучним звеном між природними а гуманістичними науками, повинна бути одним з найважніших предметів в середних школах.

А прецінь стан науки географії в австрийских середних школах можнаб назвати прямо розпучливим. Не ту місце розводитись над тим сумним станом і єго причинами, але зверну увагу на кілька головних моментів: 1) Географія є наукою природною — но учать єї майже виключно історики, що не мають про науки природні правильно найменшого понятя. 2) Географії учить ся лиш в чотирох низших клясах середних шкіл; навіть в наших школах реальних усунено єї недавними часами з висших кляс. 3) Репетиторії з географії при науці історії в висших клясах суть прямо ілюзоричні, історик ледви має час свій предмет яко тако покінчити. В звязи з історією може учитель історії в висших клясах трактувати взагалі лиш історичну географію, а се прецінь одна з найменших і найменше важних частий географії. 4) Пляни і підручники, отже і ціла шкільна географія остались поза наукою принайменше о 50 років, а власне в тих часах географія скристалізувала своє єство і методу і здобула собі університети. Тому то наша шкільна географія є набита сухою хорографією і то лихою та фрагментаричною, де

природі краю, що є головним предметом географії, даєсь ледви яку четвєртину місця, а решту загроможджуєсь історично-статистичною тарабарщиною. 5) Хоч географія є наукою природною, нема в шкільній географії майже жадної причиновости, генетики, індукції ітд. ітд.

Таких хиб шкільної географії можнаб навести величезну скількість, бо добрих сторін она має дуже маленько, а сама є досить велика. Але від самого падьканя ще нічого доброго не зробилось. Великі хиби шкільної географії підношено безліч разів та тимчасом нема надії, щоби зміна на користь географії послїдувала так скоро і справа йде не до лїпшого, а мабуть до гіршого. В виду тих хиб треба вишукувати способи, щоби в рамках нинїшних плянів і шкільних підручників научити молодїж прецїнь дещо географії.

Таких способів є дуже много і не підлягає сумнівови, що навіть історик, котрий учить географії, єсли тільки є совісним учителем і має добру волю, порадившись педагогічної і наукової літератури, поведе своїх учеників на добру дорогу мимо всіх перепон зі сторони пляну і підручника. Цїлий секрет полягає в тім, щоби як найбільше подавати ученикам відомостей про природу краю описуваного і поступаючи всегда дорогою індукції, пояснювати все і всюди, чому якийсь географічний предмет чи явище є таке а не инше і як воно прийшло до свого теперішнього стану. Чоловік і єго дїла входять лиш о стїлько до географії, о скїлько дасть ся найти безпосередна їх звязь з природою краю. На загальну географію і то не тільки математичну і фізичну, але і на біольогічну і на загальну антропогеографію треба звертати завсїгди пильну увагу. Генетичне представленє річи цікавить учеників дуже. Не треба думати, що се пр. дня учеників третої чи четвертої кляси за трудне, іменно учити їх про вплив ледової епохи на поверхність північно-європейскої низовини. Знаю зі свого власного досьвїду, що навіть ученики найслабші талантом і пильністю досконало порозумїли дотичний виклад, так що я часто сего питання уживав яко „Eselsbrücke“. А про динаміку суші, моря і атмосфери вже й не говорити. Єї головні основи вбивають ся ученикам в память дуже скоро і легко.

В нинїшній розвідці задумую власне поговорити про оден з тих способів, якими навіть при нинїшнім станї шкільної географії може учитель поглубити географічне знанє своїх учеників дуже легко а видатно. Тим середником є географічні екскурсії з учениками.

Міністерияльні інструкції не згадують про сей важний науковий середник майже зовсїм нічо. Говорить ся там лиш про науку на вільнім воздусї, що она не є легка, що треба єї відбувати з кількома учениками, котрі потїм в школі да-

ють з сего звіт. „При математичній географії ледви можна обійтись без науки на дворі. Впрочім вистарчає заохочувати учеників до помічань і пригадувати їм се“.

Так говорить інструкція, але она забуває, що географія є наукою природною і опирає ся на обсервациях і помірах. З поодиноких даних доходить ся в географії до загальних законів і тому треба на кождім степені науки провадити учеників до того, щоби самі придивлялись географічним предметам і явищам. При науці описових природних наук пр. зоології, ботаніки, мінералогії показуєм ученикам окази з шкільного кабінету, а як їх нема, тоді яко суррогат образці. Географія мусить майже всюди вдовольтись картами і образками. Коли отже інструкції припоручають робити з учениками природничі екскурсії, признаючи їх велику вагу, то і географічні екскурсії повинні найти одобрене у шкільних властей. Для науки географії є екскурсії ще важніші як пр. для науки зоології чи ботаніки. Зьвіря чи рослину мож і в шкільній сали задемонструвати, гори, озера, ріки зовсім ні, хнбань на образци.

Географічні екскурсії вводять вперве ученика в дійсність географічних явищ, заправляють его око до помічаня і розмірюваня природи, до географічного дивленя на сьвіт. Він учить ся глядіти в природі на земску поверхню, котру в клясі бачить лиш на картах та образах, він бачить на кождім кроці, як природа невпинно працює над модельованєм земскої поверхні, зачинає розуміти значіне часу в географії, понимає причиновість в географічних явищах і учить ся пізнавати, в який спосіб они зробили ся такими, як їх бачить.

Обсяг обсерваций і помірів, які можна з учениками середних шкіл робити підчас географічних екскурсій, є дуже великий і обіймає всі галузи географії: математичну, фізичну, біологічну і антропогеографію.

Математична географія є дуже трудним предметом для учеників середних шкіл. В низших клясах учить єї учитель географії і дуже часто не розуміючи єї сам яко історик, пускає єї на „рідкий питель“ та звичайно вдовольєсь, коли ученики вибубнять механічно отвітні уступи з книжки. Очевидно, що ученики забувають дуже скоро сі неугрунтовані нідомости. В висших клясах нема ніколи нагоди повторити і поглибити сю науку, бо приписано при науці фізики в найвисшій клясі космографію бере ся в найліпшій разі лиш курзорично. І так виходять з середної школи ученики без найменшого понятя про так красну і важну науку як астрономія. Ціла царина науки, повна доказів величини людского духа — остає для него в правилі несвісна.

Совісний учитель географії потрафить вже в низших клясах середної школи передати ученикам такі тривкі основи математичної географії, що остануть єму на ціле житє. Але ніколи не осягне сего через самі виклади, телюрії, образці

та математичні докази без показання ученикам всего в природі. Спосібности до показання ученикам небесних явищ є більше, якби ся здавало, бо ж много річий можна показати ученикам таки на шкільнім подвір'ю.

На екскурсії з учениками буде першою річю звертати всюди увагу на колистість горизонту. Ученики, що приходять з села, приносять з собою дуже виразне понятє про колистість горизонту, натомість у мішухів єго нема. Показати єї можна на всякім вільнім місци, так само легко є показати ученикам, як горизонт ширшає, коли станемо на більшій висоті. В часі більших екскурсій пр. в гори можна перевести наглядно доказ, що земля є кулею, показуючи ученикам, що з більшої віддалі бачимо лиш вершки гір, а при щораз більшим наближаню щораз то нижші їх части.

Науку про орієнтацію взагалі можна лиш підчас екскурсії подати ученикам направду. Лиш в природі мож справу орієнтації добре пояснити і збагнути, чи ученики скористали дійсно з науки. Полудневий відпочинок підчас більшої екскурсії поучить докладно про ужиток гномону, себ то простого патика, вбитого вертикально на плоскім місци. Ужиток годинника до орієнтації є також легкий до порозуміння навіть для молодших учеників. Вертаючи вечером з екскурсії домів, показує ся ученикам полярну зьвізду, учить ся єї вишукувати при помочи Великого Веза, а старшим ученикам можна сьміло показати важнійші констеляції, планети, падучі зьвізди і мраквини та держати малий астрономічний виклад. Під безпосереднім вражінем зоряного неба лишить ся він певно довше в памяти, як довгий виклад в школі, або прочитана учеником популярна книжка. Зі згаданим навіть в книжці на першу клясу способом орієнтації після моху на деревах і камінях треба бути осторожним, бо він є майже ілюзоричний.

Натомість треба учеників підчас екскурсії вправляти в уживаню буссолі. При кожній зміні напряду дороги дає ся ученикови компас в руки, щоб означив напряд, в котрім йде поперед пр. з сонця або зьвізд, а потім щоби свою обсервацию сконтролював при помочи буссолі. Учеників тішить та забава з цікавим приладом дуже, особливо коли при тім оповідати їм про примінене буссолі підчас великих морських та сухопутних подорожий.

Сповідні рухи тіл небесних надають ся також до обсервации учениками підчас географічної прогульки. Звичайненький далекий звернений на зьвізду і стало в тім напряді прикріплений до пня дерева, показує, як зьвізда скоро втікає з єго поля, хоч на перший погляд она видаєть ся неподвижною. Напряд і довжина тіни, яку кидає осьвічений сонцем патик, зміняєсь за малу хвильку. Довжина тіни, яку кидає той сам предмет пр. в полудне, є в ріжних порах року ріжна, на що іменно треба підчас географічних прогульок протягом року стало вказувати.

На тих завданнях математичної географії себто орієнтації та перших розглядинах по небі не треба однак на мій погляд обмежуватись.

З учениками шкіл середних можна піти дальше і підчас прогульок познакомити їх з уживанем географічних карт та способом їх роблення. Читане докладної спеціальної карти є в практичнім життю дуже важне, не тільки для військового, інженіра, туриста, але для всякого інтелігента. Не треба до сего многих заходів. До шкільного кабінету географічного закупаєть кілька примірників військової карти (1 : 75.000 або 1 : 25.000) околиці сего міста, де є школа і підчас прогульки пояснює ся ученикам знаки, які суть в тій карті уживані. Коли они собі попередно вспіли добре присвоїти основи орієнтації, тоді порозуміють карту дуже скоро і будуть уміли єї уживати. Не треба й згадувати, яка велика користь з сего для науки в школі, де ученик учить ся про чужі краї головно на основі географічних карт. Учеників дуже се тішить і заохочує, коли побачать на докладній карті всі дороги і доріжки, хрести придорожні, ба навіть поодинокі хати, попри котрі переходять. Але еше більше їх занимає, коли їм показати, як роблять ся географічні карти. А до сего треба лиш доброго компасу з діоптрами та доброго барометру до міреня висот. Ті прилади повинні находитись в кабінеті географічнім кожної середної школи. Яка втіха між учениками, коли одні числять кроки, другі знов при помочи компасу означають кути ріжних пунктів терену, котрий знимає ся, інші записують, одним словом забава в інженірів йде на добре. Потім шкіцує ся терен і йде ся по ріжних горбках, щоби всюди означити барометром зглядну висоту, і карта готова.

Своя річ, що такі вправи можна робити лиш зі старшими учениками, таксамо лиш старших мож при спосібности інформувати про означуванє географічної довжини і ширини. Але з читанем докладних карт можна начинати вчасно і то з добрим успіхом. Так само вчасно треба вирабляти у учеників міру в оці для розмірів довготи, висоти і поверхні в природі. Сей так важний момент в науці географії може найти як раз узгляднене лиш підчас екскурсій.

Хотяй математична географія ставляє учителеви на географічних екскурсиях дуже важні проблеми, іменно орієнтацію і читанє та розумінє географічних карт, то все таки проблеми фізичної географії мусять бути для него важніші. Ту не ходить о поданє ученикам відомостей з загальної географії і ціль учителя є ту нерівно висша; він має впровадити молодіж в природу рідного краю, має учити молодіж єї пізнавати і любити.

Наша система шкільної географії не полишає на жаль ні трохи часу та місця для географії рідного краю (Heimatskunde.). А прецінь найбільший може знаток географічної дидактики найновіших часів, професор Кірхгофф з Галле

географію рідного краю вважає самотнім ратунком для географії в середніх школах, бо вона є найкращою географічною пропендетикою для пізнання науки про чужі краї. Наші пляни наукові для середніх шкіл узглядняють географію рідного краю, але аж при науці географії Австро-Угорщини в четвертій класі, яко закінчене систематичної науки географії. І яка та географія рідного краю! До неї можна знаменито прикласти слова Кірхгоффа, що в ній „statt des Morgentors frisch sinnlicher Anschauung, öffnet sich die aschgraue Pforte der ödesten Namen- und Zahlenlernerei“. Сухі назви і числа та дещо анекдот — отсе й вся географія рідного краю в наших середніх школах.

Такі пляни наукові остануть ще мабуть довго; таксамо не мож уводитись думками, що шкільні підручники так скоро заміняться кращими. Остає оден вихід: робити часті географічні прогульки з учениками не лиш в найближшій околиці рідного краю, але і в дальші. Підчас тих прогульок пізнають ученики рідний край і його природу з автопсиї, а притім позискують собі велику скількість відомостей з загальної географії. В той спосіб учитель догодить і плянам науковим і свому географічному сумлінню.

Першу групу фізично-географічних явищ обнимає атмосферний океан. Хоть і живем на дні його щільний наш вік, то прецінь відомости про атмосферу нашого гльоба суть маленькі у старших інтелігентів, не то у учеників. Дидактична метода географії і фізики в середніх школах не запевнює молодіжи в тім предметі много атмосферологічних відомостей. Для того учитель географії має підчас прогульок важне завданє: вийшовши на вільний воздух поза пилисте місто поучити молодіж наглядно про воздушні явища.

Підчас прогульки може учитель показати при помочи термометру денний хід температури і його зависимість від різних другостепенних елементів, велику різницю між температурою в тіні а на сонці, звертати на підставі власного досвїду увагу учеників на вплив різних родів почви і більших мас води пр. ставів, великих рік на температуру воздуха. Обниженє температури з ростом висоти пізнають ученики не інакше як підчас екскурсій в гори. Однак можна і без того показати їм се наглядно в осени і на весні, коли далекі гори суть вкриті снігом, а на долах вже (зглядно ще) припікає сонце і розвиваєсь рістня. (В зимі можна підчас науки в школі звернути увагу учеників на се, що коли в горішній части міста та на околичних горбах паде сніг і удержуєсь, то рівночасно в долішній части міста паде часто дош або й сніг, але зараз топить ся. Видно се пр. дуже добре у Львові.).

Тисненє воздуха і вітри дають також много обсервацийного материялу на географічних прогульках. При виході на яку висшу гору бачать ученики, як стрілка анероїда

опадає поступово, а рівночасно грудям не стає повітря в наслідок його розрідження. В горах і над більшими збірниками води можуть ученики спостерігати щоденну правильну зміну льокальних вітрів і пізнають в той спосіб монсуну на малу скалю. Важне, але не дуже легке є також означуванє напрямку вітру, можна його однак представити наглядно як раз підчас прогулянки. З укладом цикльональним і способами проповідання погоди можна познакомляти лиш учеників найвисших клас, що мають деяке понятє про фізику.

Атмосферичні явища, звязані з істотуванєм водяної пари в повітрі, суть між іншими найбільше може доступні спостерігати учеників. Синява неба, ранна і вечірня мрака, роса і иней, різні роди хмар і їх рухи, дощ, град, тучі, дуга, таксамо і атмосферична електричність, дають учителям коли де попадуть ся підчас екскурсії, спосібність до основних пояснень на підставі сего, що самі ученики власне виділи. Так само мають велику вартість педагогічну всякі порівняння клімату рідного краю з кліматами чужих земель саме підчас екскурсії, коли молодіж є під свіжим вражієм рідного клімату.

Для науки про водяну оболочку землі, іменно про океани, мають географічні екскурсії (бодай в нашім краю, так далекім від моря) найменше значінє. Однак і ту дасть ся много зробити, іменно на прогуляках з першою класою. Місце моря може ту заступити став або велика ріка; тут можна виробити в учеників понятє зеркала моря, його берега, півостровів, рогів, заливів, проливів, островів, філій морських і їх діланя і т. и.

Натомісь фізична географія суші дає географічним екскурсіям найбільше завданє, і потребує їх заразом як найбільше. Без автопсії не пійме ученик ніколи належно головних її елементів.

Загальні морфографічні понятя як пр. гора, горбок, височина, низовина, долина і т. д., хоч і як прості, мусить ся ученикам показати і пояснити в природі. Пригадую собі з шкільної практики, що ученики на підставі самої науки шкільної не могли собі ніяк уявити контрасту між подільською плитою а ладбужанською низовиною в околицях Львова. Доперва автопсія помогла. Колиж вже морфографічна сторона фізичної географії суші робить ученикам деякі труднощі, щож доперва казати про гільольогічну, динамічну та генетичну сторону сеї галузи науки?

А однак ті всі три завданя, які майже не до свовненя в шкільній науці та крім того не поміщені в науковім пляні, можна досконало розв'язати на географічних екскурсіях і то не тільки з найстаршими учениками. Неодному видавалось би ту прямо страшним, що треба втягати при тім до географії геологію, перед якою всі географи-історики мають значний... респект, хоч пр. Кірхгофф вважає геологічні дані при шкільній географії конечними і тому геологічне обра-

зоване конче потрібним для учителя географії. Але могу вже ту антиципуючи сказати, що в жадній іншій науці не можна так малою кількістю простих обсервацій і експериментів так далеко зайти, як власне в фізичній географії суші.

Що до гильольогічного питання, яке тикаєсь материяльного складу щіпкої земскої кори, то ученики розв'язують его по кількох вказівках зі сторони учителя самі досить легко. Кождий з них вчить ся дуже скоро розпізнавати вапняк, пісковець, лупак, глей, глину, пісок, так, що найшовши який незвичайний камінь пр. ерратичний, зараз йде питатись і памятає добре се, чого довідав ся. На екскурсиях приходить ученик дуже скоро до пересьвідчення, що скалисте підложє виступає найчастійше на збочах долин і на горах, підчас коли дна долин і рівнини покриті звичайно сипким материялом. Спосіб повстаня ріжних найпростійших скельних пород витолкує ему учитель; про геольогічний вік верств ту не дуже ходить, бо его порозуміють хибань старші ученики. Скаменілости є ту дуже важним доказом для правди виводів учителя, коли ученики може вперве почують такий парадокс, що більшість скельних пород повстала на дні води.

Запізнавши учеників з материяльним складом земскої кори, може учитель приступити підчас дальших екскурсій до динаміки суші. Екскурсія в Карпати поучить ліпше як місяць науки про ріжні форми дисльокацій. Іменно ропянецькі верстви карпатского флішу є дуже богаті в мінятурні дисльокації. Вульканічних та сейсмічних явищ і впливів годї, що правда, в нашім краю показати.

Зате діяльність воздуха і води, яка звісно є для плястики земскої поверхні дуже важна, дасть ся всюди з легкостю і з користію помічати. На скалистых обривах можна дуже багато побачити. Учитель покаже ученикови, як то і найтвердша скала пукає під механічними та хемічними впливами воздуха і води, дістає щілини, стає рапава, як на єї поверхні поселяють ся обрїсники, потім моховці, потім і висші рослини, як всі ті чинники доси працюють, доки твердої скали не замінять в глибині в купу звітрілого какаміня а на поверхні в родючу землю. В горах пр. Горґанах можна ученикам показати ріжні цікаві явища вітріня пр. подібні до руїн скали і т. и. цекоти. Кожде підчас екскурсій подибане жерело може послужити нагодою і ілюстрацією до представленя діяльності підземної води. Красові явища маєм і ми в рускій часті Галичини пр. сталяктитові печери на Поділю (Більче) і Покутю (Локутки коло Товмача) а лійкасті „долини“ з „понорами“ в дуже многих околицях східної Галичини, навіть в близкій околиці Львова (пр. коло Щирця дуже красні).

Ріки, річки і потоки, надібані підчас екскурсій, мусять також служити за предмет обсервації. Понятя як: правий і лівий беріг, жерело, устє, головна ріка, притока, сточище,

вододіл, мусить учитель при тій спосібности в природі задемонструвати. Пильну увагу можна звернути на закрути ріки та на старі закрути, які ріка вже давно покинула, бо такі закрути ілюструють досконало діяльність ріки. Місце, де ріка чи потік впадає до ставу, надає ся дуже добре до пояснення ества дельти; там видить молодіж виразно, що ріка несе зі собою много материялу і осаджує его там, де єї течія нагло вільніє.

Лиш безпосередна обсервация підчас географічних екскурсій може молодіж належито запізнати з так важним уступом фізичної географії, яким є теория ерозии і денудации. І ту не вистарчає сказати ученикам, що долина, яку видять перед собою, завдячує своє повстанє лиш ерозийній діяльності води. Ту діяльність води треба прямо показати. До сего є много спосібности, іменно в місцях, де є дощеві вирви. Перед дощем і по дощи виглядає така вирва зовсім інакше. Кождий сильнійший дощ розширює і поглиблює таку вирву нераз дуже значно, а іменно відсуває єї початок в зад. Коли пр. на одній з прогульок ученики вимірили таку вирву і означили єї початок, а за кілька день найдуть єї сильно зміненою, тоді відразу зрозуміють велику вагу ерозии і єї закони. На сьвіжих насипах можуть ученики обсервувати цілий розвиток річних системів в мініатурі з притоками, вододілами і т. и. В таких дощевих вирвах можна також дуже добре задемонструвати вплив ріжної твердоти підлога на ерозию, витворенє водопадів, річних озер і т. и.

Пізнавши тим робом ество ерозии в малих розмірах, можна старших учеників ввести в досліди над генезою більших долин.

Дуже важним завданєм географічних екскурсій є показати і пояснити працю вітру, без якої зрозумінє питомности пустинь є неможливе. В рускій части Галичини є споро таких місць, де можна обсервувати летучі піски і кучигури подібно як в типовій пісчастій пустини.

Науку про ледняки і леднякову ерозию можна лиш в малій мірі пояснити на екскурсиях. На екскурсії в Чорногорю можна показати сліди давних ледняків і характеристичні „кари“, в північно-галицкій низовині мож знов бачити розмиті останки морен і велику скількість ерратичних наметнів, привезених зі Скандинавії і Фінляндії ледняком гляциальної епохи. Ученики познакомлені тим способом з сею епохою порозуміють тим ліпше форми поверхности, які завдячують їй своє ествованє.

В морфольогічно-генетичну клясифікацию форм земскої поверхні ледви чи буде мож увійти в середних школах. Хибань найбільше розвитим старшим ученкам буде можна підчас відповідних екскурсій пояснити на примірах понятя о роді денудацийних та тектонічних ступенів, ерозийних та денудацийних гір, в протиставленю до гір фал-

дових, а на карпатській екскурсії легко показати на підставі геологічної карти і профілів переобрання гір через обломи і деструкцію, пояснити розвиток гірських системів річних і ріжних родів гірських долин.

В географії рослин і зьвірят може учитель підчас географічних екскурсій обмежитись лиш на найважнійші елементи. Він показує зависимість рослин від клімату і почви (перевести се можна іменно на гірських прогуляках) і пояснює ество та значіне рстинних формацій. Таксамо наглядно дають ся підчас прогульки пізнати відносини між сьвітом рстинним а зьвіринним, зависимість зьвірят від клімату і окруженя, їх відносини до чоловіка і т. и.

Антропогеографія, яко наука про розміщене чоловіка на поверхни землі і про его звязь з її природою, дає для географічних екскурсій багато проблемів. Передовсім треба ту звертати увагу на ріжні форми і ступені газдівства, зависимі від окружаючої природи. Потім важне є розміщене населеня в краю і его густота, яку можна ученикам вивести майже всюди з природи краю. Розміщене сіл і міст в звязи з природою треба також обговорювати на таких прогуляках, так само ріжнородні типи сіл і хат. Дуже важну тему становлять також дороги і середники обходу, природні богатства, промисл і торговля даної сторони. Вкінци звернутись треба до історії краю в звязи з его природою. Ріжні пам'ятки пр. руїни замків, старі городища, назви місцевостей, дають до сего много нагоди.

Ось і кілька думок про географічні екскурсії в школах середних. Я дуже далекий від думки, що такі екскурсії суть універсальним ліком на хиби теперішньої шкільної географії. Однак думаю, що они можуть принести тій бідолашній науці много користи, бо 1) научать молодіж географії рідного краю, 2) познакомлять її в легкий спосіб з законами загальної географії, 3) дадуть учителеви спосібність учити географії також учеників висших кляс, 4) розбудять у молодіжи обсервацийний змисл і здоровий розум. „Жадна наука не надаєсь так до розбудженя здорового розуму, як географія“ — сказав Кант.

Зовсім зайвим є говорити ту ще про ті спасенні наслідки, які мають географічні екскурсії для здоровля і фізичного розвитку молодіжи. Ученики зовсім не бувають невдоволені, коли замісь грати з ними в мяча чи футбол, піде ся на географічну прогульку. В виду новітших розпорядків властий шкільних, що приписують прогульки і забави для учеників, буде совісним учителям географії дуже легко зорганізувати по всіх клясах географічні екскурсії. А кождий, хто побачить наслідки, не буде жалувати вложеного труду.

Б.

Шкільні вісти.

1.

Учительський збір.

А. Учительський збір з кінцем шкільного року 1903/4

Директор:

Коцюба Михайло, доктор фільос. і медицини, ц. к. професор мужескої учительської семінарії, член комісії екс. для учителів шкіл народних і виділових; учив зоології в I. кл. в зимовім півроці тижнево 2 год.

Учителі і учительки:

1. **Алиськевич Андрій**, ц. к. професор VI. гімназії, завіда-тель бібліотеки для учениць, господар I. кл; учив німецького язика в I. кл. тижнево 4 год.

2. **Барвіньска Ольга**, ц. к. учителька рускої школи вправ женьської державної семінарії, завіда-телька приборів до науки робіт ручних; учила робіт ручних в I. кл. тижнево 2 год.

3. **Боберський Іван**, ц. к. професор академічної гімназії; учив гімнастики в I. кл. тижнево 2 год.

4. **Гриньовський Петро**, ц. к. учитель рускої школи вправ державної мужескої семінарії, член комісії екс. для учителів шкіл народних і виділових; учив руского язика в I. кл. тижнево 4 год.

5. **Левицкий Володимир**, доктор фільос., ц. к. професор V. гімназії, завіда-тель кабінету природописного і фізикаль-ного; учив фізики в I. кл. тижнево 2 год.

6. **Левицкий Юліян**, ц. к. професор академічної гімназії, завіда-тель приборів наукових до історії і географії; учив географії і історії в I. кл. тижнево 4 год.

7. **о. Лежогубський Теодозій**, іспитований заступник гр. кат. катихита ц. к. шкіл реальних, совітник митроп. консисторії, ексортатор; учив релігії в I. кл. тижнево 2 год.

8. **Мороз Микола**, ц. к. управитель рускої школи вправ мужескої державної семінарії, член комісії екс. для учителів шкіл народних і виділових; учив аритметики і геометрії в I. кл. тижнево 3 год.

9. **Озаркевич Евген**, доктор медицини, доцент соматології і гігієни; учив соматології в I. кл. в літнім півроці тижнево 2 год.

10. **Прокешівна Олена**, учителька дівочої школи виділової ім. Шевченка з правом публичности, завідателька приборів до науки рисунків; учила рисунків і каліграфії в I. кл. тижнево 3 год.

11. **Слявічек Генрик**, ц. к. учитель музики мужескої учительської державної семінарії, член комісії екс. для учителів шкіл народних і виділових; учив співу в I. кл. тижнево 2 год.

12. **Ціммерман Казимир**, ц. к. професор академічної гімназії; учив польского язика в I. кл. тижнево 3 год.

Б. Учительский збір з кінцем шкільного року 1904/5.

Директор:

Коцюба Михайло, (я. в.); учив науки природи в I. і II. кл. в зимовім півроці тижнево 4 год., а в літнім тижнево 2 год.

Учителі і учительки:

1. **Алиськевич Андрій**, (я. в.); господар II. кл.; учив німецкого язика в II. кл. тижнево 4 год.

2. **Барвіньска Ольга**, (я. в.); учила робіт ручних в кл. I. і II. тижнево 4 год.

3. **Боберський Іван**, (я. в.); учив гімнастики в кл. I. і II. тижнево 3 год.

4. **Вишневска Каролина**, учителька дівочої школи виділової ім. Шевченка з правом публичности; учила каліграфії в I. кл. тижнево 1 год.

5. **Гриньовський Петро**, (я. в.); учив руского язика в I. кл. тижнево 4 год.

6. **Коцовський Володимир**, доктор філософ., ц. к. професор женьської учительської державної семінарії, член комісії екс. для учителів шкіл народних і виділових; учив педагогії в II. кл. тижнево 2 год.

7. **Левицкий Володимир**, (я. в.); учив фізики в кл. I. і II. тижнево 4 год.

8. **Левицкий Юліян**, (я. в.); учив географії і історії в кл. II. тижнево 4 год.

9. **о. Лежогубский Теодозий**, (я. в.); учив релігії в кл. I. і II. тижнево 4 год.

10. **Мороз Микола**, (я. в.), господар I. кл.; учив аритметики і геометрії в кл. I. і II. тижнево 6 год.

11. **Наливайко Григорій**, ц. к. професор академічної гімназії; учив руского язика в II. кл. і польского язика в I. кл. тижнево 6 год.

12. **Озаркевич Евген**, (я. в.); учив соматології в I. кл. в другім півроці тижнево 2 год.

13. **Прокешівна Олена**, (я. в.); учила рисунків в кл. I. і II. тижнево 4 год.

14. **Рудницкий Стефан**, доктор. фільос., ц. к. професор II. школи реальної; учив німецкого язика в I. кл. тижнево 4 год.

15. **Слявічек Генрик**, (я. в.); учив співу в кл. I. і II. тижнево 4 год.

16. **Ціммерман Казимир**, (я. в.); учив польского язика в II. кл. тижнево 3 год.

17. **Чайківский Осип**, іспитований заст. учителя ц. к. академічної гімназії; учив історії і географії в I. кл. тижнево 4 год.

II.

П Л Я Н   Н А У К И.

Науки предметів обовязкових уділювано після уставу (статуту) організаційного нашої семінарії, затвердженого рескриптом ц. к. Міністерії Віроісповідань і Просьвіти з дня 14. вересня 1903. ч. 29932. (Рескр. ц. к. Ради шк. кр. з дня 4. жовтня 1903. ч. 35800).

III.

П Р И Б О Р И   Н А У К О В І.

Всі наукові прибори служать до спільного ужитку дівочої п'ятиклясової школи виділової ім. Шевченка і женьської учительської семінарії. На закупно наукових приборів видало Руске Товариство педагогічне від заснованя тих шкіл значнійшу квоту зі своїх фондів, надто обернено на се суму 872 К 51 с, яку на зазив Руского Товариства педагогічного, оголошений в часописях у вересни 1901. року,

зложили виключно на сю ціль Хв. українсько-руські Товариства і ВП. Добродії, виказані в списі.

В біжучім шкільнім році закуплено знов значну кількість наукових приборів за суму 1000 К, яку виключно на сю ціль жертвував ВП. Др. С. Федак, адвокат краєвий у Львові, котрому за сю жертву складає Дирекция на отсім місци ширу подяку, зазначаючи, що се не є перша его жертва на ціли шкіл Руского Товариства педагогічного.

З кінцем року шкільного числила бібліотека всіх творів 155, а кабінет наукових приборів 240. Сі наукові прибори не вистарчають однак до науки поглядної, а щоби наука в нашім заведеню могла вести ся успішнійше, треба збірку наукових приборів доповнити і побільшити.

А. БІБЛІОТЕКА УЧЕНИЦЬ.

а) руска :

1. Котляревського-Гулака-Гребінки: Письма. 2. Колесса О. Др., Століте обновленя літератури укр.-рускої. 3. Франко І., Захар Беркут. 4. Шекспір (Куліш), Гамлет. 5. Млака (Воробкевич), Над Прутом. 6. Левицкий Нечуй І., Хмари. 7. Шекспір (Куліш), Макбет. 8. Ковалів С., Дезертир. 9. Марко Вовчок, Оповіданя, 3. томи. 10. Шекспір (Куліш), Юлій Цезар. 11. Кобринська Н., Дух часу. 12. Лепкий Б., 3 житя. 13. Лепкий Б., Осінь. 14. Стефаник, Сinya книжочка. 15. Данте Алігері (Сивенький), Пекло. 16. Раковский І., Вулькани. 17. Маковей О., Залісе. 18. Тен (Барвіньский), Фільософія штуки. 19. Барвіньский О., Огляд укр. літератури, до кінця XVIII. стол. 20. Глїбів А., Байки. 21. Золя, Понад сили. 22. Раковский І., Вік нашої землі. 23. Грушевский М. Бехаль-Джугур. 24. Грушевский М., Хмельницький і Хмельничина. 25. Візнер, Жите ростин у морі. 26. Шаміссо, Петро Шлеміль. 27. Квітка-Основяненко, Маруся. 28. Куліш, Оріся. 29. Гоголь, Вій. 30. Барвіньский О., Коротка істория Руси. 31. Огоновский Ом., Істория літератури рускої. 32. Метлинський (Амброзий Могила), Думки та пісні. 33. Шевченко, Кобзар. 34. Куліш, Чорна рада. 35. Куліш, Записки о южній Руси. 36. Марко Вовчок, Твори. 37. Федьковича, Твори. 38. Кониського, Твори. 39. Ст. Руданьского, Твори. 40. Левицкого (Нечуя), Хмари. 41. Левицкого (Нечуя), Микола Джеря. 42. Гоголь, Тарас Бульба. 43. Гоголь, Ревізор. 44. Горкий, На дні. 45. Горкий, Міщани. 46. Гордієнко, Картагінці і Римляне. 47. Григорий Григорович, Торговля жемчугами. 48. Чайченко, Сонячний промінь. 49. Чайченко, На розпутті. 50. Кобилянська, Покора. 51. Кобилянська, Людина. 52. Кобилянська, Земля. 53. Коцюбинський, Оповіданя. 54. Богдан Лепкий, Оповіданя. 55. Стефаник, Моє слово. 56. Метлинський, Думки і пісні. 57. Панас Мирний, Твори. 58. Мордовців,

Дві долі. 60. Старицький, В темряві. 61. Старицький, Облога Буши. 62. Старицький, Чорноморці. 63. Стороженко, Марко проклятий. 64. Тобилевич (Карпенко Карий), Чумаки. 65. Тобилевич (Карпенко Карий) Хазяїн. 66. Леся Укваїнка, На верхах пісень. 67. Франко Іван, Лис Микита. 68. Франко, Учитель. 69. Франко, В поті чола. 70. Франко, З вершин і низин. 71. Франко, Украдене щастє. 72. Франко, Захар Беркут. 73. Цеглиньский, Кара совісти. 74. Чайківський Андрій, Оленка. 74. Чайківський А., В чужім гнізді. 76. Чайківський А., Своїми силами. 77. Тургенєв, Дим. 78. Тургенєв, Батьки і діти. 79. Короленко, Сліпий музика. 80. Достоевський, Вина і кара. 81. Данте Алігері, Пекло. 82. Верн Юлій, Подорож довкола землі. 83. Твори Гребінки. 86. Твори Устияновича. 87. Левицький (Нечуй), Над чорним морем. 88. Левицький (Нечуй), Кайдашева сім'я. 89. Франко, Із днів журби. 90. Франко, Полуйка. 91. Шіллер, Вільгельм Тель. 92. Шіллер, Орлеанська дїва. 93. Шіллер, Марія Стюарт. 94. Шекспір, Юлій Цезар. 95. Шекспір, Король Лір.

З кінцем шк. р. 1904/5 числила руска бібліотека 95 творів.

б) польска.

1. Konopnicka M., Wybór pism, wyd. III. 2. Mickiewicz A., Pisma poetyczne. 3. Sienkiewicz H., Ogniem i mieczem (2 прим.). 4. Sienkiewicz H., Potop (2 прим.). 5. Sienkiewicz H., Pan Wołodyjowski (2 прим.). 6. Sienkiewicz H., Pisma, Tom V. 7. Sienkiewicz H., Quo vadis. 8. Sienkiewicz H., Krzyżacy. 9. Kraszewski, Budnik. 10. Słowacki, Trzy poemata. 11. Gogol M., Obrazki z życia. 12. Kochanowski, Odprawa posłów greckich. 13. Słowacki, Mazepa. 14. Kochanowski, Treny. 15. Słowacki, Lilla Weneda. 16. Malczewski, Marya. 17. Konopnicka M., Mickiewicz, jego życie i duch. 18. Orkan W., Nowele. 19. Sten I., Dusze współczesne. 20. Korzeniowski, Spekulant, 21. Fredro A., Zensta. 22. Korzeniowski, Kollokacya. 23. Fredro A., Śluby panięskie. 24. Fredro A., Pan Geldhab. 25. Słowacki, Jan Bielecki. 26. Słowacki, Balladyna. 27. Syrokomla, Córa Piastów. 28. Szajnocha, Szkice historyczne, 3 tomy. 31. Passendorfer A., Tablica poglądowa do nauki historyi literatury polskiej. 32. Branicki, Narodowości słowiańskie. 33. Małecki, Gramatyka języka polskiego. 34. Przygotowanie uczniów seminarjów nauczycielskich do praktyki szkolnej.

З кінцем шк. р. 1904/5 числила польска бібліотека 34 творів.

в) німецка.

1. Grillparzer F., Das Kloster bei Sendomir. — Der arme Spielmann (4 прим.). 2. Verne I., Robur der Sieger. 3. Verne I.,

Zwanzig Tausend Meilen unter dem Meere. 4. Verne I., Eine Idee des Doctor Ox. 5. Hoffman F., Der Schatz des Inka. — Die Not am höchsten, die Hilfe am nächsten. — Schillers Jugendjahre. — Aus vergilbten Papieren. 6. Wägner Dr. W., Deutsche Heldensagen. 7. Thomas L., Das Buch der denkwürdigsten Entdeckungen auf dem Gebiete der Länder und Völkerkunde, 2 Bände. 7. Foehse L., Unter Wilde verschlagen, Erzählungen aus Deutsch-Afrika. 8. Schmid Ch., Der Kanarienvogel. — Das hölzerne Kreuz. — Der Weihnachtsabend. 9. Zschokke H., Zwei Millionäre. 10. Mohl M. O., Die Boers. 11. Fischer W., Glück auf. 12. Goethe, Wahlverwandschaften. 13. Goethe, Torquato Tasso. 14. Goethe, Faust. 15. Schiller, Wilhelm Tell. 16. Schiller, Maria Stuart. 18. Andersen, Der Improvisator. 18. Voss, Homers Odyssee.

З кінцем шк. р. 1904/5 числила німецька бібліотека 25 творів.

Б. ПРИБОРИ ДО НАУКИ ФІЗИКИ.

А. Механіка загальна.

1. Два прями. 2. Вага з приладом Архімеда (гідростатична вага). 3. Підойма з тягарками. 4. Коливорот. 5. Пружина вага. 6. Пружина. 7. Площа похила. 8. Клин. 9 а. Перстені до ствердження сплюснення землі. 9 б. Куля до ріжних течій. 9 в. Знаряд до оказання осередка маси. 10. Знаряд до оказання тертя (трібометер). 11. Рівнобіжник сил. 12. Бльок.

Б. Механіка течій і газів.

1. Модель праси гідравлічної. 2. Помпа ссуча. 3. Помпа гнетуча. 4. Манометр. 5. Млинок Сегнера з водотриском. 6. Помпа пневматична з дзвоном. 6 а. Рура до оказання рівночасного опадання тіл. 7. Знаряд до ствердження права Boyle'a Mariotte'a. 8. Ареометер для густих течій. 9. Ареометер для легких течій. 10. Начине для впливу течій. 11. Начине до ствердження гідростатичного теорему Toricel-lі'го. 12. Начине до оказання тиску воздуха. 13. Начиня сполучені. 14. Начиня волосні. 15. Парадокс гідростатичний. 16. Лівар зігнений. 17. Лівар простий. 18. Пікнометер. 19. Знаряд до оказання тиску в течах. 20. Барометр.

В. Кальорика.

1. Термометер з трома скалями. 2. Термометер з двома скалями. 3. Термоскоп. 4. Модель машини парової. 5. Знаряд до оказання розширення тіл. 6. Модель машини парової.

Г. Акустика.

1. Знаряд до оказання руху філястого подовжного. 2. Знаряд до оказання руху філястого поперечного. 3. Сирена Seebeck'a. 4. Монохорд. 5. Плита Хлядніого. 6. Дзвін скляний.

Г. Магнетизм і електричність.

1. Магнет. 2. Голка магнетна. 3. Голка інклінаційна. 4. Паличка скляна і ебонітова. 5. Електроскоп. 6. Електрофор. 7. Кондензатор. 8. Дві фляшки лейденські. 9. Знаряд інфлюенційний. 10. Машина Wimshurst'a. 10 а. Таблиця світляна. 10 б. Жезл електричний. 10 в. Парасоль електричний. 10 г. Млинок електричний. 10 г. Знаряд до кондензованя диму. 10 д. Знаряд до оказання відтручуваня електричного. 10 е. Рурка Geisslera. 10 є. Два реофори. 11. Рурка Рентгена. 12. Екран фосфоризуючий.

Д. Оптика.

1. Зеркало вигнуте. 2. Зеркало вгнуте. 3. Сочка збираюча. 4. Сочка поменшуюча. 5. Призма скляна. 6. Темня оптична. 7. Стробоскоп. 8. Калейдоскоп. 9. Мапа зьвізд. 10. Спектроскоп.

Е. Хемія.

1. Ванна пневматична. 2. Фляшка Вульфа. 3. Два начиня скалібровані. 4. Квас сірчаний. 5. Квас азотовий. 6. Квас сільний. 7. Амоняк. 8. Сальмяк. 9. Цинк. 10. Ртуть. 11. Бравнштайн. 12. Йод. 13. Червоний фосфор. 14. Салітра хилійска і індійска. 15. Сод і Потас. 16. Етер сірчаний. 17. Хльоран потасовий. 18. Сірка. 19. Йодак потасовий. 20. Потас гризучий. 21. Сода гризуча. 22. Дріт магновий. 23. Двохроман потасовий. 24. Сіркани міді. 25. Квас хромовий. 26. Лякмас. 27. Всякі прилади дрібні.

Всїх фізикальних і хемічних приборів^у було з кінцем шк. р. 1904 5: 94.

В. ПРИБОРИ ДО НАУКИ ІСТОРІЇ ПРИРОДНОЇ І СОМАТОЛЬОГІЇ.

а) Зоольогія і Соматольогія.

1. Костяк людський. 2. Череп людський поземо прорізаний. 3. Рука людска з виповненими артериями. 4. Eschners, Anatomische Wandtafeln. 5. Костяк пса. 6. Череп вивірки. 7. Череп вівці. 8. Костяк гуски. 9. Костяк змиї. 10. Провід

кормовий віджувача. 11. Розвій жаби. 12. Ціп'як довгочленний (*Taenia solium*). 13. Скаралупа черепахи (*Taestudo graeca*). 14. Звізданя звичайна (*Asterias rubens*). 15. Зуб дика. 16. Скаралупа порцелянки (*Cyprea*). 17. Скаралупа сквирчака морського (*Palinurus vulgaris*).

Всіх okazів було з кінцем шк. р. 1904/5: 17.

б) Ботаніка.

1. Dr. G. H. Schubert, *Naturgeschichte des Pflanzenreiches*. 2. Оріх кокосовий. 3. Збір волокон льну і конопель. Полотно. 3. Pilling u. Müller, *Anschauungstafeln für den Unterricht in der Pflanzenkunde*, 36. Tafeln m. Abbild. ganzer Pflanzen u. charakterist. Pflanzentheile. 4. Pilling, *Fingerzeige für Lehrer und Lehrerinnen beim Klassenunterricht in der Botanik*.

Всіх okazів було з кінцем шк. р. 1904/5: 4.

в) Мінеральогія.

1. Збір моделів кристальографічних (дарував Др. Коцюба). 2. Сіль камінна. 3. Сіль зелена. 4. Сіль спижева. 5. Сіль шибцева. 6. Сильвін. 7. Сальмяк. 8. Флюорит. 9. Сірка. 10. Графіт. 11. Ртуть. 12. Мідь. 13. Желізо. 14. Олово. 15. Пірит. 16. Халькопірит. 17. Галеніт. 18. Киновар. 19. Нікель. 20. Кварц. 21. Хальцедон. 22. Кремінь. 23. Опаль деревний. 24. Опаль. 25. Циняк. 26. Магнетит. 27. Гематит. 28. Лімоніт. 29. Салітра звичайна, 30. Кальцит. 31. Травертин. 32. Вапняк капельниковий. 33. Маляхіт. 34. Мarmor. 35. Вапняк літографічний. 36. Гіпс. 37. Алябастер. 38. Вітриоль желіза. 39. Апатит. 40. Тальг. 41. Ортокляз. 42. Каолін. 43. Уголь чорний. 44. Уголь бурий. 45. Торф. 46. Бурштин. 47. Нафта, ропа. 48. Віск земний.

Всіх мінералів було з кінцем шк. р. 1904/5: 48.

Г. ПРИБОРИ ДО НАУКИ ІСТОРІЇ І ГЕОГРАФІЇ.

1. Handtke, *Karte von Europa* (5 примірників). 2. Handtke, *Karte von Asien*. 3. Handtke, *Karte von Australien*. 4. Handtke, *Karte von Süd-America*. 5. Handtke, *Oest.-ungar. Monarchie*. 6. Habenicht, *Asien, Orohydrographische Schulwandkarte*. 7. Bamberg, *Africa*. 8. Bamberg, *Nord-America*. 9. Bamberg, *Süd-America*. 10. Bamberg, *Australien*. 11. Kiepert H., *Italia*. 12. Kiepert H., *Graecia*. 13. Kiepert H., *Imperium Romanum*. 14. Kiepert H., *Imperium Persarum et Macedonum*. 15. Kiepert H., *Orbis terrarum antiquus*. 16. Kozenn-Janota, *Mapa ścienna Europy*. 17. Gustawicz B., *Monarchia austro-węgierska*. 18. Gustawicz B., *Europa w drugiej połowie XVI. wieku*. 19. Barański Fr., *Mapa Galicyi*. 20. Artaria's, *General-Strassen- und Ortskarte des oest.-ung.*

Reiches. 21. Herrich, Africa. 22. Hölzl, Oestliche und westliche Halbkugel. 23. Scheda-Steinhauser, Nord-America. 24. Majerski S., Мапа ścienna Galicyi i Lodomeryi. 25. Pittix A. C., Русь, -Україна, -Біла Русь; карта етнографічна. 26. Дві таблиці типів мешканців землі. 27. Stoddard I. L., Świat w obrazach. Zbiór fotografii najbardziej uwagi godnych miast, okolic i dzieł sztuki. 29. Andree, Neuer allgemeiner und oest.-ung. Handatlas. Wien, Perles, 1904. (дарував для семінарії Преподоб. о. Іриней Яворський, ігумен чина свв. Василя Вел., емер. директор бучацької гімназії.) 30. Гльоб земний (дар совітника Н. Вахнянина.). 31. Heck W., Мапа historyczna Polski. 31. Bamberg, Schulwandkarte von Europa. 32. Зайберт-Попович, Стінна карта австро-угорської монархії з руским текстом.

Всіх приборів до науки історії і географії було з кінцем шк. р. 1904/5: 40.

Г. ПРИБОРИ ДО НАУКИ РИСУНКІВ.

1. Елементарні дерев'яні моделі: куля, шестистінник, стіжок, остриця, валець, граностовп.

2. Плястичні гіпсові моделі: 14 примірників ростинних орнаментів.

3. Моделі гіпсові грецьких начинь: 3 примірники.

Всіх приборів було з кінцем шк. р. 1904/5: 25.

Д. ПРИБОРИ ДО НАУКИ РУЧНИХ РОБІТ.

1. Вишивки всхідної Галичини; видане Тов. „Клюб Русинок“ у Львові. 2. Губанів Т. А., Сбірник українських зворів. 3. Прибори до шитя. 4. Взірцева, ніжна машина до шитя і вишивання, з приборами (закуплена в торгівлі машин І. Іваніцкого).

Всіх приборів було з кінцем шк. р. 1904/5: 4.

Е. ПРИБОРИ ДО НАУКИ СПІВУ.

1. Фісгармонія. 2. 9 співаників.

Є. ПРИБОРИ ДО НАУКИ ГІМНАСТИКИ.

Вправи гімнастичні наших учениць відбувалися під проводом професора І. Боберского в обох шкільних ро-

ках за незначною оплатою в салі Товариства гімнастичного „Сокіл“ (ул. Коперника ч. 9), тому школа не старала ся о прибори до науки гімнастики. В останнім році шкільнім, коли школу перенесено до будинку при ул. Сикстускій 47, відбувають ся вправи гімнастичні при сприяючій погоді і в шкільнім городі. Щоби улекшити ученицям гімнастичні вправи, постарав ся проф. І. Боберський для учениць о вигідний одяг гімнастичний після взірця п. Емми Бавман з Вроцлава (Deutsche Turnzeitung, N. 21, 1904, Leipzig, pag. 484.: Turnkleidung der Frauen).

Двом убогим, пильним ученицям справив проф. І. Боберський своїм коштом убори гімнастичні, за що єму Дирекція іменем учениць і на сім місци складає щирю подяку.

IV.

СПИС ЖЕРТВ, ЗЛОЖЕНИХ НА ЗАКУПНО ПРИБОРІВ НАУКОВИХ.

А.) п. Алексієвич Роман, сов. суду, Угнів, 10 К; п. Алиськевич Андрій, проф., Львів, 3 К.

Б.) п. Барвіньска Ольга, Львів, 25 К; о. Билицький Е., крилошанин, Львів, 20 К; п. Білецький Василь, проф., Львів, 12 К; п. Бурбель Олена, Городиславичі, 1 К.

Г.) п. Герасимович Лев, Рогатин, 10 К; п. Гнатишак Володимир, Львів, 20 К 5 с; п. Горалевич Олена, Угорске, 2 К; п. Громницький Ісидор, проф., Львів, 20 К.

Д.) п. Данилович Н., Жовква, 2 К; Хв. Товариство Дністер, 300 К.

З.) п. Зарицький І., Львів, 1 К.

К.) п. Кимакович Мірон, Залішки, 6 К; о. Кобриневич, 5 К; п. Коцовський Др. Володимир, проф., Львів, 20 К; о. Кулицький А., Тернопіль, 2 К 50 с; п. Кульчицка Ярослава, Богородчани, 2 К; п. Кульчицький Йосиф, Самбір, 10 К; п. Кульчицкі М. і Н., Богородчани, 4 К; п. Кульчицький С., інсп., Львів, 10 К; п. Кульчицький Симеон, Львів, 10 К; п. Кулачковський Др. Ярослав, директор „Дністра“, 20 К; о. Куницький Кассіян, кап. війск., Станиславів, 3 К.

Л.) п. Лучаківска Олімпія, Львів, 2 К; о. Любович І., Острів, 10 К.

М.) о. Маланюк Ол., Паушівка, 1 К; о. Мелешкевич О., Вікно, 5 К; п. Микетюк А., Відень, складка, 10 К.

Н.) о. Нестор Лука, Ремизивці, 1 К.

П.) п. Паньківска Й., Львів, 12 К.

Р.) п. Ревакович Тит, сов. суд., 10 К.

С.) Складка ВП. путників в Римі, 164 К 36 с; Складка на руки учениці п. Гамаль, 7 К 40 с; Складка на руки учениці п. Тустановскої, 3 К; Складка на руки учениці п.

Черевко, 1 К; Складка на руки учениці п. Смалько, 10 К; Складка у о. С. Донаровича, Бориничі, 3 К 20 с; Хв. Товариство Краєвий Союз кредитовий, Львів, 100 К.

Ф.) п. Федак Др. Стефан, адвокат, Львів, 1000 К; п. Фолносевиц А. Ланчин, 2 К.

Ч.) о. Чайківський Василь і жена, Перемилів, 2 К.

Я.) о. Ясеницький Кіпріян, Балигород, 10 К.

(Зложили: адвокат 1000 К; Хв. укр.-руск. Товариства 400 К; складками зібрано 198 К 96 с; урядники 118 К 55 с; професори середних шкіль 55 К; св'ященники 51 К; учительки народні 37 К; руске жіноцтво 12 К).

Разом, до 15 червня 1905, зложено 1872 К 51 с.

Всім великодушним ВП. Добродіям і Хв. українсько-руским Товариствам складає за зложені жертви Виділ Рус. Тов. педагогічного і Дирекция сердечну подяку.

V.

ПОМІЩЕНЄ ШКОЛИ І УЧЕНИЦЬ.

В шкільнім році 1903/4. містила ся І. кляса семінарії побіч дівочої школи виділової ім. Шевченка в одній комнаті на першій поверсі, в приватнім домі при площі Стрілецькій ч. 6. Чинш, опал, світло і прислуга коштували в сім році 328 К 50 с.

Позаяк поміщенє се з многих зглядів було для школи невідповідне, тому Руске Товариство педагогічне винаймило від Комітету будови народного руского театру у Львові при улиці Сикстускій ч. 47., одноповерховий дім, де від вересня 1904. містить ся семінарія і виділова школа. В домі тім містить ся І. кляса семінарії в одній комнаті на першій поверсі, а кляса II. в партеровій комнаті з присінком. Чинш за заняті комнати з опалом, світлом і прислугою, припадаючий на семінарію, виносив в році 1904/5: 774 К 20 с.

Хоть поміщенє семінарії є тепер далеко ліпше як було, то мимо переведених адаптацій не можна назвати его в повні відповідним, бо комнати не великі і як на поміщенє школи за низкі. В однім згляді має однак школа вигоду, іменно шкільний дім лежить в просторім городі так, що молодіж наша може шкільні павзи проводити на свіжійм воздуху; ту відбувають ся також при сприяючій погоді вправи гімнастичні, гри і забави.

Учениці наші були поміщені; у родичів або при родинах: 16 (12, I. кл. 4, II. кл.); у чужих: 12 (9, I. кл. 3, II. кл.); в Інституті для дівчат під зарядом СС. Василянок (ул. Зиблицевича ч. 24): 7 (5, I. кл. 2, II. кл.) а в Інститутах Руского Товариства педагогічного св. Ольги (ул. Сави ч. 3): 11 (8

І. кл. 3, ІІ. кл.) і Інституті сьв. Софії для дівчат (ул. Крижова 14): 3 (1, І. кл. 2, ІІ. кл.).

Задачею інститутів Руского Товариства педагогічного є запевнити замісцевим ученицям відповідне поміщенє та дати їм все те, чого не може дати школа т. є. обняти їх материнською опікою, приучити їх до ладу, порядку і доброго товариского поведєня, а в недузї подати лікарську поміч.

В інституті сьв. Ольги мали учениці поміщенє за переїчною оплатою 25 К місячно. Справами інституту сьв. Ольги кермував комітет зложений з слїдуючих осіб: о. А. Стефанович, п-на О. Барвіньска, п. І. Стронський і лікар пані Др. Софія Морачевска. Надзїр над наукою і вихованєм мала п-на М. Пацлавска, заряд економічний вєла пані А. Косевичєва.

В другім (дорожшїм) Інституті для дівчат мали учениці поміщенє за оплатою 40 К місячно. Управу сєго інституту вїв комітет зложений з з слїдуючих осіб: о. І. Чапельський, о. А. Лежогубський і п-на М. Галиковска. Учителькою в сїм інституті була п-на С. Даниловичівна а настоятелькою пані С. Топольницка.

Оба інститути Руского Товариства педагогічного не в силі однак сповнити як слїд своєї задачі за для браку фондів материяльних і власної хати. Частє перєношенє сє з одного поміщенєя на другє, недогоди, які виходять з поміщенєя інститутів в приватних домах, брак відповідного урядженєя і средств на безплатнє удержанє бідних учениць — сє найважнїйші причини спиняючі розвій тих інститутів.

Здвигненє будинку шкільного для семінарії, який би відповідав вимогам педагогічним і гігієнічним, здвигненє окремого будинку на інтернат для учениць семінарії — сє так пєкучі потреби, що від їх сповненєя залежить в головнїй мірі дальший розвій нашого заведєня.

VI.

КОШТИ УДЕРЖАНЯ СЕМІНАРІЇ.

I. Шкільний рік 1903/4. Одна кляса.

(Від 1. жовтня 1903. до 15. липня 1904.).

I. Приходи:

а) Шкільна оплата і вписове учениць	1.581 К — с
б) Жертви ВП. Добродїїв і підмоги Хв. Тов.	1.746 „ 36 „
Разом	<u>3.327 К 36 с.</u>

2. Розходи :

а) Кошти заснованя	73 К
б) Уряджене (інвентар)	355 „ 39 с
в) Льокаль, опал, сьвітло, услуга	328 „ 50 „
г) Гонорар учителів	2.505 „
Разом	<u>3.261 К 89 с</u>

Зіставлене: Приходи	3.327 К 36 с
Розходи	<u>3.261 „ 89 „</u>
Надвижка	65 К 47 с

II. Шкільний рік 1904/5. Дві кляси.

(Від 1. вересня 1904. до 30. червня 1905.).

1. Приходи :

а) Надвижка з року 1903/4.	65 К 47 с
б) Шкільна оплата і вписове учениць	2.659 „ — „
в) Жертви ВП. Добродіїв і підмоги Хв. Тов.	2.380 „ 98 „
г) Субвенция Високого Союму кр. на р. 1905.	1.000 „ — „
Разом	<u>6.105 К 45 с</u>

2. Розходи :

а) Уряджене (інвентар)	540 К 14 с
б) Льокаль, опал, сьвітло, услуга	774 „ 20 „
в) Гонорар учителів	5.380 „ — „
Разом	<u>6.694 К 34 с</u>

Зіставлене: Розходи	6.694 К 34 с
Приходи	<u>6.105 „ 45 „</u>
Недобір	588 К 89 с

Низку суму шкільних оплат в приходах за шкільні роки 1903/4. і 1904/5. разом 4.240 К 10 с і недобір в сумі 588 К 89 с належить пояснити. Наколиб наших 17 учениць, записаних до I. кляси в шкільнім році 1903/4., були в спроможности платити цілу місячну шкільну оплату по 20 К, яку постановляє наш шкільний устав, тоді за 9 місяців, в яких в сім році дійсно відбувалась наука, було-б з шкільних оплат доходу 3.128 К. А позаяк в дійсности за 9 місяців істнованя школи було розходів 3.261 К 89 с, то коли би учениці були заплатили цілу шкільну оплату, був би ще недобір в сумі 133 К 89 с.

Се переконає нас, що при малім числі учениць, навіть при цілій місячній оплаті, школа без зовнішньої помочи ледво може покрити власними доходами своїх розходів. З иншого боку осьвітлює нам сю справу другий шкільний рік 1904/5. ;

наколиб всі учениці записані в сім році до двох клас (49), були в спроможности що найменше платити половину місячної оплати, тоді за 10 місяців, в яких тревала наука, було-б доходу з шкільних оплат 4.900 К, з вписового 196 К, разом 5.096 К. А що розходу було 6.694 К 34 с, — то був би ще недобір 1598 К 34 сот.

Наколи проте при малім числі учениць в загалі і при евентуальній половині оплати шкільної не можна обминути недобору в удержанню школи, тоді і наш недобір при малім числі учениць і тих оплатах, які они зложили, є оправданий.

Мале число учениць нашого першого шкільного року пояснити пізнійшим отворенем школи. Ми зачали запис треба до нашої школи, коли вже вся молодіж позаписувалась до інших заведень. А що до шкільних оплат, то сих наша молодіж в переважній части не в силі платити.

Статистична табличка Б., виказуюча стан родичів наших учениць, поучує нас, що в році шкільнім 1904/5. було між ними: сиріт по приватних офіціялїстах 3, сиріт по народних учителях 2, сиріт по сьвящениках без материй 2, сиріт по сьвящениках 5, доньок рільників 3, ремісників 4; — що всі они не в силі платити шкільної оплати, сего не потреба пояснювати. Тому то Хвальний Виділ Руского Товариства педагогічного на внесене збору учительского (як се виказує статистична табличка шкільної оплати В.), в шкільнім році 1904/5. звільнив від цілої оплати 17 учениць, знизив шкільну оплату 7 ученицям до 5 К, 22 ученицям до 10 К, так що цілу оплату шкільну платили в сім році тільки 3 учениці.

Ту доперва видно, яку гуманну задачу сповнили всі Хвальні українсько-руські Товариства і всі великодушні Жертводавці, складаючи жертви на удержанне школи: помогли они сиротам і дітям наших найбідніших земляків учитись і приладжуватись до служби свому народови.

З рахункових зіставлень доходів і розходів нашої школи показує ся дальше, що, при зглядно низкій винагороді за науку учителям і навіть безінтересовнім дійстві деяких учителїв та при середно відповіднім поміщенню, удержанне одной класи приватної семінарії у Львові доходить річно до 3.500 К, проте кошти удержання цілої семінарії, зложеної з чотирох клас, дійдуть річно до 14.000 К.

До суми тої ще треба додати яких 500 К на прибори наукові; тоді, хоть відпаде дещо з коштів урядженя, все кошти удержання цілої семінарії дійдуть річно до 15.000 К.

Щоби 15.000 К розходів на удержанне школи покрити доходами з місячних оплат учениць по 20 К і вписового по 4 К, треба би, що-б в кождїй з чотирох клас семінарії було що найменше 19 учениць оплачуючих цілу місячну оплату 20 К, або щоби всі учениці чотирох клас (найвизше дозволене число учениць в одн й класї є 40) платили половину місячної оплати.

В першій случаю було би доходу з оплат за 10 місяців 15.200 К, вписового 384 К, разом 15.584; в другій случаю було-б доходу від 160 учениць з чотирох клас за 10 місяців 16.000 К, і доперва при таких услівях могла-б школа удержатись своїми приходами. Но таких услівій в нашій школі ледви надіятись можна.

Коли проте нашої школи не запоможуть датки Хв. ухраїнсько-русских Товариств і жертви наших великодушних Добродіїв, та коли Високий краєвий Соїм з поступенним розвитком школи не підвисшить нам субвенції, неможливий буде дальший розвій і істнованє школи.

VII.

СПИС ЖЕРТВ, ПІДМОГ І СУБВЕНЦІЙ ЗЛОЖЕНИХ НА УДЕРЖАНЄ СЕМІНАРІЇ.

Р і к 1903.

Б.) о. Білецький Николай, Пациків, 10 К; о. Билинський Петро, Зарваниця, 10 К; бл. пам. п. Бичай Іван, проф., Львів, 3 К; п. Бурбель (кружок учительський) Звенигород, 14 К. **В.)** п. Воробець Михайло, Кулачківці, 1 К. **Г.)** Гаранюк Петро, Осталовичі, 5 К; о. Глинський Ісидор, Буцнів, 8 К 40 с; о. Гузар Евген, катих., Львів, 3 К; п. Гутович Дмитро, Дрогобич, 6 К. **Г.)** п. Гудзьо Осип, секр. суд., Сянік, 1 К. **Д.)** Хв. Тов. „Дністер“, Львів, 200 К. **Є.)** Єрми Кароль, преф. дух. сем., Львів, 6 К. **Ж.)** п. Калитовска Евгенія, Трійця, 6 К; Клещівна, Хв. читальня „Просьвіти“, 4 К 50 с; Хв. Тов. „Клюб Русинок“ у Львові, дохід з відчиту Др. К. Студинського, 38 К 41 с.; п. Кокорудз Ілія, проф., Львів, 3 К; Хв. Тов. „Кружок укр. дівчат“ у Львові, дохід з вечерниць, 27 К 26 с; п. Кульчицка Стефця, Вошанка, 1 К; п. Курівцева Цецилія, Калуш, 4 К 5 с; **Л.)** п. Левицкий Др. Кость, адв., Львів, 5 К; п. Лесів Текля, Голдовичі, 10 К; п. Лінінська Олена, Новий Санч, 2 К; о. Любович І., Острів, 10 К. **М.)** Мільницький Др. Іосиф, віцектор сем. дух., Львів, 4 К; о. Мороз Григорий, Бориня, 2 К. **П.)** о. Подолинський М., крилошанин, Перемишль 2 К; Полтава, дар Українців, 20 К; п. Пясецка Геня, Звертів, 40 с. **С.)** п. Савицкий Др. Омелян, совіт. цісар., Львів, 3 К; п. Сельський Др. Щасний, Львів, 10 К; п. Семчишин Лука, Вільшаниця, складка на весілю, 6 К; о. Січинський Лукіян, Мшана, 2 К; п. Січинський Юліян, совіт., Львів, 5 К; пп. Скородинські Павло і Розалія, Долина, 2 К; о. Стефанович Алекс., катих., Львів, 3 К; **Т.)** Хв. Тов. „Народная Торговля“, Львів, 100 К. **Ф.)** п. Федак Др. Стефан, адв., Львів, 10 К. **Ч.)** п. Чернявский Іван, секр. суд., Львів, 3 К. **Ш.)** Хв. Тов. ім. Шевченка, Львів, 100 К; Шеліга Андрій, Залуче, 4 К; п. Шматерівна Славця, Зелеманка, 5 К.

А.) о. Абрисовский Іван, Косів, 3 К; п. Алексієвич Роман, сов. суду, Угнів, 30 К. **Б.)** о. Бардин К., складка парохіян, Лани, 14 К; о. Бариш Єроним, Угринів, 5 К; п. Белей І., Небилів, 2 К; п. Бережницький Др. Іван, лікар, Відень, 10 К; Хв. Тов. „Руска Бесіда“, Львів, 200 К; о. Билиньский І., Ілавче, 2 К; о. Білецький В., Пациків, 10 К; п. Білецька Марія, Львів, 50 К; п. Білецький К., Ряшів, 2 К; о. Бобовник М., Суходіл, 1 К; пп. Богослови-Українці, Львів, 5 К; п. Борисевич А., Дрогоїв, 2 К; п. Британ Сидір, секр. „Дністра“, Львів, 55 К; о. Була Н., Дверник, 3 К; п. Бурбель І., Горидославичі, складка, 19 К; п. Бучацький М., Львів, складка в „Дністрі“, 8 К 86 с. **В.)** п. Вахнянин Др. Ярослав, Кристинопіль, 2 К; п. Вахнянин Наталь, совітник, Львів, 25 К; о. Винницький І., Залесці, 24 К; п. Вітковицька, Кути, 2 К; о. Воевудка Д., Перерів, 6 К; о. Волянський Є., Ходачків, 8 К. **Г.)** о. Галайчук Тадей, Микуличин, 9 К 48 с.; п. Ганьковський, Тирява, 8 К 40 с.; п. Гарматій Лука, Голови, 2 К; о. Гвоздецький М., Глібів, 3 К; п. Глиньский Т., Відень, 10 К; о. Глодзінський А., проф., Львів 5 К; п. Гнатишак В., Львів, 5 К; п. Головчук Т., Вітків, 14 К; о. Городецький Ст., складка, 8 К; п. Громницький Ісидор, проф., Львів, 43 К; о. Гриб А., Берлин, 1 К; о. Гузар Димитрій, Завалів, 18 К; о. Гула М., Борщів, 5 К. **Д.)** п. Дашкевич Іван, Тустановичі, 3 К; п. Дацко М., 1 К; Демкович-Добрянський І., 2 К; о. Джэнджера І., Печеніжин, 3 К; Хв. Товариство „Дністер“, Львів, 200 К; п. Долинська К., Марківці, 1 К; п. Донарович Р., Бориничі, 9 К; п. Дубовець Макс., Лисовичі, 90 с. **Є.)** Єрми Е., Львів, 2 К. **З.)** п. Зобків Т., Юнашків, 3 К. **І.)** Івановський Н., Модрич, 3 К. **К.)** п. Калитовський, Трійця, 2 К; о. Качмарський Е., Славско, 6 К; о. Кекиш Т., Дунаїв, 9 К; п. Кнуркевич А., Квасинина, 4 К; п. Кивелюк І., Копичинці, 3 К; п. Клосівський, Львів, 1 К; п. Комаринська Стефця, Львів, 10 К; Хвальний Комітет концерту в честь Пресьв. Діви, з рук совіт. Н. Вахнянина, 50 К; о. Козловський Кипр., Устечко, 3 К; о. Кордуба М., Сушно, 2 К; о. Коренець Д., Перемишль 1 К; п. Коритовський Леопольд, Самбір, 1 К; п. Кос Др. Анд., посол, Калущ, 10 К; п. Косса І., учит., Коросно, 5 К; п. Крайковська П., Литвинів, 1 К; п. Кульчицький Симеон, Львів, 15 К; о. Куницький К., капел. війск., Станиславів, 3 К; о. Кудрик Павло, Рогатин, 5 К; п. Курдидик Р., Цигани, 1 К; о. Кушик М., Ольховець, 3 К. **Л.)** п. Левицька Ольга, Желдець, 3 К; о. Лисинецький Е., Космач, 9 К; п. Лозаришак М., Чаниж, 2 К; п. Лукашевська Е., Домброва, 5 К; о. Лушпинський, Бобулинці, 1 К; о. Любович Іван, Острів, 28 К; п. Людкевич Ст., проф., Перемишль, 20 К. **М.)** п. Мартинюк, Львів, 24 К; о. Медвецький, Біла, 2 К; п. Медвідь, Новосільці, 3 К; п. Мелешкевич, Нижанковичі, 2 К; п. Менцінь-

ский Е., Хідновичі, 3 К; о. Мохнацкий Ст., Львів, 8 К. **Н.)** Н. Н., Львів, 4 К. **О.)** п. Олесницький Др. Е., посол Стрий, 20 К; о. Охримович Йосиф, Велдїж, 2 К. **П.)** п. Павлиш А., нотар, Рожнітїв, 10 К; п. Пальчишин, Гологори, 2 К; о. Парирович Іван, Злоцке, 7 К; о. Пеленьский А., Книгиничі, 5 К; п. Пеленьский Ст., Гадерсдорф, 3 К; п. Подляшецкий А., Микулинці, 5 К; п. Подляшецка М., Микулинці 2 К; о. Попель І., Довгополе, 10 К; о. Попович М., Павлів, 2 К; о. Порубальский Лонгин, Кімполюнг, 1 К; п. Посацкий Павло, Мостище, складка на окруж. конференції, 6 К 20 с; Хв. філія Тов. „Просьвіта“, Стрий, 10 К; о. Пюрко Т., крилошанин, Львів, 10 К; п. Пясецкий А., Хоросно 10 К. **Р.)** п. Рибчук П., проф., Станиславів, складка, 23 К; о. Рудницький Нестор, Яблінка, 2 К; п. Ручка Симеон, Львів, 13 К. **С.)** о. Савойка Т., Селиска, 2 К; п. Садовский Захар, Целїїв, 1 К; п. Сембратович Р., Відень, 10 К; п. Сембратович Текля, Львів, 20 К; о. Сироїдів Яків, Сихів, 1 К; Складка з нагоди ювілею 25 літньої діяльності посла Ю. Романчука, Львів, 12 К; Складка на загальних зборах Руск. Тов. педагогічного, Львів, 20 К; п. Скобельский Петро, проф., Львів, 10 К; о. Скородинський Т., Трускавець, 4 К; Хв. Товариство „Краєвий Союз кредитовий“ 500 К; о. Стукач Павло, Тїсна, 5 К; о. Сяноцкий А., Мачишин, 1 К. **Т.)** п. Теодорович Надя, Раків, 2 К; п. Терешкевич Йосиф, Воробїївка, 7 К; ПТ. члени совїта управляючого, „Народної Торговлі“ складка, 43 К; п. Тхорницка, Параскевія, 5 К. **Ф.)** о. Фолис Іван, Скнилїв, 1 К. **Ц.)** о. Цурковский Евгений, Настасїв, 10 К. **Ч.)** п. Чмола Іван, Улашківці, 8 К; о. Чубатий Йосиф і парохіяне, Кїйданів, 6 К. **Ш.)** п. Шараневич В., Пеняки, 3 К; о. Шмериковский І., Печенїжин, 3 К; п. Шпитко Н., Калуш, 4 К; п. Шухевич Волод., проф., Львів, 5 К. **Ю.)** о. Юрик Др. Стеф., катих., Львів, 2 К. **Я.)** п. Яворский В., Сераєво, 8 К; о. Яворский Іриней, Абація, 25 К; п. Янович Др. В., Станиславів, 5 К.

Р і к 1905.

Б.) о. Бариш Є., Угринів, 2 К; о. Белкот Вільгельм, Зарудє, 2 К; п. Білецький Лев, Кальна, 3 К; п. Билиньска Одарка, Бережани, 1 К; п. Билиньска Текля, Свистільники, 2 К; п. Бобанич, Синевідзко, 1 К; о. Боднар В., Свистільники, з коляди братства, 6 К; о. Була, Дверник, 6 К; п. Бурбель, складка в читальни і у пп. Яцкевичів, Городиславичі, 12 К; п. Бухелят, Городище, 1 К. **В.)** п. Вахнянин Др. Ярослав, Кристинопіль, 3 К; о. Венгринович Волод., Яворів, 4 К; о. Вербенець, Рогізно, 2 К; п. Вільчинський, Виниики, 1 К; п. Витковицка Т., Кути, 2 К; п. Воробець Мих., Кулачківці, 2 К. **Г.)** п. Гаврилів Мих., стар. побор., Станиславів, 1 К; о. Гаврилюк, Стільско, 3 К; п. Гаврих, Зелєва, 2 К 50 с; о. Гавриш Е., Бібщани, 5 К; Ганьковский, Ти-

рява, 8 К 40с; п. Глібовицький Е., Уторопи, 7 К; о. Глібовицький, Полюхів, 2 К; п. Глиньський Т., Відень, 5 К; о. Глиньський І., Буцнів, 20 К; п. Гнатків, 2 К; п. Гнатишак, Львів, 8 К; о. Гойдиш Володимир, Жуків, 2 К; о. Горалевич Лев, Угорско, 1 К; п. Гординьска, Наконечне, 1 К; п. Городиский, Бичківці, 2 К; п. Грицина, 17 с; п. Грицак Ю., Синків, 70 с; п. Грушівський Др. М., проф. унів., Львів, 50 К; п. Гузар Лев, нотар, Станиславів, 3 К; о. Гумецький Ю., Любича, 12 К; п. Гурик Йосиф, посол, Угринів, 1 К; п. Гучковський А., Скупнів, 2 К. **Г.**) п. Годовський Т., Збараж, 2 К. **Д.**) о. Дашкевич, Тустанів, 2 К 40 с; Дівчата в Бобулинцях, 2 К 50 с; Дівчата в Бережанах, складка, 23 К; о. Дорожинський, Висічко, 1 К; п. Дорундяк Др. М., адв., Борщів, 9 К; п. Дудинський Богдан, Кучурів, 2 К; п. Дуткевич, Станиславів, 2 К. **Е.**) о. Еліашевський, Гуменець, 10 К. **Ж.**) о. Жарський М., Стронятин, 2 К. **З.**) о. Збудовський В., Зубрець, 2 К; п. Зарихта А., Шляхтинці, 4 К; п. Заячківський Роман, 1 К. **І.**) п. Іванчук І., Криве, 1 К. **К.**) о. Каранович Іван, Николаїв, 3 К; п. Качмарска Геня, Славско, 1 К; о. Качмарський, Славско, 4 К; п. Керницький, 17 с; п. Кишакевич Лев, Величка, 10 К; п. Кісь Гриць, Борове, 1 К; п. Княгиницький К., Соколів, К; п. Ковальчук, Бірбка, 1 К 50 с; п. Козорис М., Любачів, 4 К; п. Колодій Симеон, Воля Мигова, 2 К 10 с; п. Коненко, Тарноруда, 1 К; о. Кончило, Мокротин, 3 К; п. Корчинський, Витків, 4 К; п. Котелко, з вистави театр., 10 К; о. Котис, Телешниця, 2 К; о. Крижановський, Либихора, 3 К; п. Кулачковський Др. Ярослав, директор „Дністра“, 10 К; п. Кульчицький С., Львів, 25 К. **Л.**) п. Лебішак, Болозва, 2 К; о. Левицький, Іванівці, 5 К; п. Левицький, совітник, Львів, 2 К; п. Левицький Савин, Станиславів, 2 К; п. Левицький Володимир, нотар, Винники, 5 К; о. Лисинецький Емануїл, Космач, 66 К; п. Литвин Каспер, Свистільники, 2 К; о. Літинський, Чуква, 8 К; о. Лішинський, Біла, 2 К; п. Лісікевич Павлина, складка, 2 К; п. Лукашевска Е., Домброва, 5 К; п. Лукіанович, Городниця, 1 К; п. Лукіанович Др. Д., Львів, 4 К 5 с; о. Любович І., Острів, 2 К; п. Ляхович, Лютовиска, 7 К. **М.**) п. Маликова А., Радимно, 2 К; о. Мальчинський, Лука, 2 К; п. Мартинюк Григорій, Львів, 2 К; п. Матвіїв, Хитрейка, 3 К; п. Мацейків, Камінь, 1 К; о. Матковський, Чорнокінці, 5 К; п. Мельничук А., Волчківці, 1 К; о. Микитка Теодозий, Чемеринці, 2 К; о. Миколаєвич, Скоморохи, 5 К; п. Миколаєвич Я., Тернопіль, 3 К; п. Мисик Вас., Ванькова, 2 К; п. Мишкевич, радник, Стрий, 10 К; Монастир чина сьв. Василя Вел., Доброміль, 2 К; Монастир чина сьв. Василя Велик., Бучач, 5 К. **Н.**) п. Навроцька А., Голгочі, складка, 5 К 70 с; о. Навроцький, Голгочі, 2 К; о. Наконечний, Дахнів, складка, 2 К; о. Наконечний Андрій, Дахнів, 2 К; о. Несторович Н., Татари, 1 К; п. Николаєв М., Красноїля, 1 К; о. Носковський, Сороки, 2 К. **О.**) п. Огоновський Ілярій, проф., Львів, 4 К; о. Онишкевич

А., Хищевичі, 1 К; о. Онуферко А., Скалат, 5 К. **П.**) Паславский, Дрогобич, 2 К; о. Пеленьский А., Книгиничі, 4 К; п. Петрицка Текля, Товстенъке, 2 К; Петровский Др., лікар, Вашківці, 3 К; п. Пиндик, 18 с; о. Питлик, Сілець беньків, 7 К; о. Погорецкий, Білина, 3 К; п. Подляшецкий А., Микулинці, 4 К; о. Попович, Городниця, 1 К; о. Порайко Іван, Станиславів, 2 К. **Р.**) п. Равлюк, 2 К; п. Рибчук П., проф., Станиславів, 2 К; п. Ріпецкий, Рожнітів, 1 К. **С.**) о. Савойка Т., Селиска, 4 К; о. Січинський Лукіян, Мшана, 19 К; п. Скорик М., Лука, 1 К; п. Скобельський А., совітник суду, Золочів, 4 К; п. Слоньський, Далева, 1 К; п. Слюзар В., Самбір, 1 К; Хв. Сокальське повітове Товариство кредиторів, 100 К; Високий Соїм краєвий, субвенція, 1000 К; п. Струмінський, совітник, Сераєво, 10 К; о. Стукач Павло, Тісна, 4 К; п. Стукач, Должиця, 10 К. **Т.**) о. Тиховський, Молодковичі, 3; о. Тишинський, Підбуж, 1 К; о. Товарницький І., Постолів, 3 К; Хв. Товариство кредиторів урядників і сьвящеників, Львів, 25 К; Хв. Торговля церковна, Тяглів, 10 К; п. Турин Др., Відень, 5 К. **Ф.**) п. Форчук, 60 с; п. Федак Др. С., адв., 2 К; о. Федорович, Войславичі, 2 К; п. Фоліосевич, Величка, 1 К. **Ц.**) п. Цегельський Н., Подусів, 6 К 20 с; о. Целевич, Кальне, 2 К. **Ч.**) п. Чачковський, Товсте, 2 К; о. Чехович К., ВПреоєсв'ящений єпископ перемиский, 30 К; п. Чомкевич, Стрілківці, 2 К. **Ш.**) Хвальне Товариство Наукове імені Шевченка, Львів, 100 К; п. Шеліга А., Залуче, 5 К; п. Шикуча С., Ярослав, 1 К. Ю.) п. Юзичинська С., Львів, складка, 15 К. **Я.**) п. Якубович Євген, учит., Станиславів, 1 К; п. Янович Стефан, Снятин, 2 К; п. Янович Др. В., Станиславів, 4 К; о. Ясеницький К., Балигород, 12 К; п. Яремович, Підгайці, 1 К; п. Яцкевич Яків, Перемишль, 1 К.

Приходи з відчитів.

На дохід семінарії мали в осени 1904. р. відчити слідуєчі панове: Др. Вол. Левицький 1 раз, Др. Ст. Рудницький 2 рази, Др. І. Демяньчук 2 рази і проф. А. Аліськевич 1 раз. Надто уряджувала секція економічна головного Виділу Тов. педагогічного, яка уконституовувала ся з кінцем лютого р. 1905., відчити у Львові і на провінції.

У Львові відбулось 12 відчитів. Читали: Др. В. Кобринський 3 рази, Др. М. Вахнянин 3 рази, проф. унів. Др. К. Студинський 3 рази, проф. С. Людкевич з Перемишля раз, проф. Е. Мандичевський з Тернополя раз, проф. Др. С. Рудницький раз і проф. Й. Чайківський раз.

На провінції уряджували відчити філії Тов. педагогічного, іменно: в Дрогобичи заходом учит. В. Ратальського в Заліщиках заходом голови філії, о. М. Баричка і проф. о. Й. Раковского; в Золочеві заходом голови філії, проф. М. Галушинського; в Калуши заходом голови філії, ВПані Н. Курівцевої; а в Станиславові заходом голови філії, проф. П. Рибчука.

Читали: в Дрогобичи п. Т. Біленький, проф. сем. з Самбора і п. С. Ковалів, управ. школи з Борислава; в Заліщиках Др. Ю. Охримович, проф., о. Й. Раковський і о. І. Туркевич; в Золочеві проф. М. Галушинський, Др. В. Кобринський зі Львова, проф. Й. Чайківський зі Львова і проф. А. Хомик; в Калуші пп. Р. Козоріз, Р. Стефанович і Гр. Левицкий а в Станиславові о. Є. Баріш, п. М. Гранковський, п. сов. Осип Каранович, п. М. Якимовський і п. С. Чарнецький.

Відчити принесли загалом 332 К 47 с доходу.

Зіставлене жертв, підмог і субвенцій.

1. Українсько-руська суспільність зложила	2216 К 67 с
2. Хвальні українсько-руські Товариства	1910 „ 67 „
3. Високий Соїм краєвий уділив субвенції	1000 „ — „
	<u>5127 К 34 с</u>

Суму 2216 К 67 с, зложили, після станів, слідуєчі жертводавці:

Стан жертводавців	Сума жертв		Високість поодиноких жертв				Скількість	
			від		до		осіб	датків
	К	с	К	с	К	с		
1. Сьвященики	756	43	1	—	66	—	125	151
2. Державні урядники	184	40	1	—	30	—	19	31
3. Учителі середних шкіл і шкіл вправ	181	10	1	—	25	—	18	21
4. Складки принагідні різних людей	156	38	—	—	—	—	—	13
5. Народні учительки і учителі	116	50	—	70	59	—	27	30
6. Руске жіноцтво	85	57	1	—	20	—	15	16
7. Складки зібрані учителями народними	85	32	1	—	20	—	6	—
8. Урядники приватні	73	65	1	—	50	—	4	5
9. Адвокати	60	—	1	—	20	—	7	8
10. Професори університету	50	—	—	50	—	—	1	1
11. Лікарі	42	—	2	—	10	—	6	8
12. Нотарі	21	—	1	—	10	—	5	5
13. Редактори	14	05	1	—	10	—	2	4
14. Рускі діти	10	80	—	40	5	—	6	7
15. Інженри	10	—	—	—	—	—	1	1
16. Селяни і міщани	12	—	1	—	4	—	3	3
17. Ветеринарі	2	—	—	—	—	—	1	1
18. Купці	2	—	—	—	—	—	1	1
19. Жандарми	1	—	—	—	—	—	1	1
20. Незвісний Добродій з України (Полтава)	20	—	—	—	—	—	1	1
Разом	1884	20	—	40	66	—	250	308

З відчитів уряджуваних заходом Руского Товариства педагогічного було доходів . . . . . 332 К 47 с

З повисше виказаною сумою . . . . . 1884 „ 20 „

Разом . . . . . 2216 К 67 с

З українсько-руських Товариств зложили значніші підмоги слідуєчі Хв. Товариства:

1. Торговля церковна Тяглів	10 К — с
2. Філія Товариства „Просьвіта“ в Стрию	10 „ — „
3. Краєве Товариство Кредитове уряд. і сьвященників у Львові	25 „ — „
4. Кружок українських дівчат у Львові	27 „ 26 „
5. Клуб Русинок у Львові	38 „ 41 „
6. Комітет концерту в честь Пресьв. Діви	50 „ — „
7. Сокальське повітове Товариство кредитове	100 „ — „
8. Товариство „Народная Торговля“	100 „ — „
9. Наукове Товариство імени Шевченка	200 „ — „
10. Товариство „Руска Бесіда“ у Львові	200 „ — „
11. Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“	400 „ — „
12. Стоваришене „Краєвий Союз кредитовий“ у Львові	750 „ — „
Разом	1910 К 67 с

Високому краєвому Соймови за субвенцію, всім Хвальним українсько-руским Товариством за підмоги і всім великодушним ВП. Добродіям зі всіх станів нашої суспільности за зложені жертви, всім ВП. Добродіям, що трудили ся уряджуванем відчитів і всім ВП. Прелегентам за труди і збільшене приходів, складає Виділ Руского Товариства і Дирекція семінарії сердечну подяку.

VIII.

ВАЖНІЙШІ РОЗПОРЯДЖЕННЯ Ц. К. ВЛАСТИЙ ШКІЛЬНИХ.

1.) Ц. к. Рада шк. кр. рескриптом з дня 4. жовтня 1903. ч. 35800. повідомляє Хвальний Виділ Руского Товариства педагогічного у Львові, що Є. Е. Пан Міністер Віроісповідань і Просьвіти рескриптом з дня 14. вересня 1903. ч. 29.932. уділив рускому Товариству педагогічному призову на отворене приватної женьської семінарії учительської з руским викладовим язиком у Львові, з тим застереженем, що постанови §. 68. державного закона шкільного з дня 14. мая 1869. (В. з. д. ч. 62.) будуть точно захиовані.

Є. Е. Пан Міністер Віроісповідань і Просьвіти зівзолив заразом на отворене приватної женьської семінарії з початком шкільного року 1903 4. і на поручене управи сего заведеня головному учителеви ц. к. мужескої семінарії учительської у Львові, Д-рови Михайлови Коцюбі.

Поручене науки в тім заведеню учительским силам державних заведень наукових дозволено лиш під тим услівем, що се побічне занятє не принесе ущербу їх службовим обовязкам зглядом власних заведень.

О призвіл на таке побічне занятє винні учительські сили державних заведень наукових, по мисли рескрипту міністерияльного з 9. жовтня 1896. ч. 24.091., звернутись в написаній дорозі до ц. к. Ради шкільної краєвої.

Рада шкільна краєва пересилає відпис предложеного просьбою з дня 30. липня 1903. статуту організаційного нового заведеня, одобрений поміщеною на нім клявзулею затверджаючою, до переходу в актах семінарії.

2.) Ц. к. Рада шк. кр. рескриптом з дня 3. марта 1904. ч. 7846. повідомляє Хвальний Виділ Руского Товариства педагогічного, що Пан Міністер Віроісповідань і Просьвіти рескриптом з дня 30. лютого 1904. ч. 4700. затвердив порученє доцентури соматольогії і гігієни в приватній женьській семінарії учительській з руским викладовим язиком у Львові Д-рови Евгенови Озаркевичеви.

3.) Президия ц. к. Ради шк. кр. повідомляє Дирекцию письмом з дня 17. грудня 1904. ч. 337. (през. Р. ш. к.), що в наслідок рескрипту Є. Е. Пана Міністра Віроісповідань і Просьвіти з дня 18. падолиста 1904. ч. 1828. наша семінарія підлягати буде надзору ц. к. інспектора краєвого Т. Токарского, о чім при найближшій конференції належить повідомити збір учительській.

4.) Хвальний Виділ Руского Товариства педагогічного повідомив Дирекцию (17. V. 1905.), що Виділ краєвий письмом з дня 5. мая 1905. ч. 32.270. асигнує для нашої семінарії субвенцію в квоті 1000 К, яку Високий Соїм краєвий ухвалою з дня 10. падолиста 1904. вставив до бюджету краєвого на р. 1905. до розпорядимости Виділу краєвого в порозуміню з ц. к. Радою шкільною краєвою.

IX.

ЛІТОПИСЬ СЕМІНАРІЙ.

Виділ Руского Товариства педагогічного бажаючи піднести уровень образования женьської молодежи, отворити єї дорогу до горожанської служби в званю учительским і придбати для краю більше учительских кваліфікованих сил, ухвалив на внесене Дра Коцюби, на засіданю з дня 9. мая 1903. року, заснувати приватну женьску семінарію учительску з руским язиком викладовим, де нашу женьску молодіж могли би образувати власні сили в руским язичі і в руским дусі. Переведенє сеї ухвали поручив Виділ Д-рови М. Коцюбі і Н. Морозови.

На засіданях з дня 27. мая і 13. червня 1903. року прийняв Виділ предложеній референтами статут семінарії, а по

остаточнім порішенню справи на засіданю з дня 13. липня 1903. року внесло Руске Товариство педагогічне дня 30. липня 1903. року через ц. к. Раду шкільну краєву до ц. к. Міністерії Віроісповідань і Просьвіти просьбу о дозвіл на відкрите у Львові приватної женьскої семінарії учительскої з руским язиком викладовим.

Письмом з дня 4. жовтня 1903. ч. 35.800. повідомила ц. к. Рада шкільна краєва Руске Товариство педагогічне, що Є. Е. Пан Міністер Віроісповідань і Просьвіти рескриптом з дня 14. вересня 1903. до ч. 29.932. дозволив Товариству отворити семінарію з початком року 1903.4.

Придбавши сили учительські оголосила Дирекция вписи до І. кляси.

Шкільний рік 1903/1904.

По причині, що дозвіл на отворенє семінарії наспів доперва 4. жовтня, вписи і вступні іспити відбули ся 5. жовтня 1903. року.

Вписало ся 17 учениць, а наука розпочалась 7. жовтня торжественним Богослуженєм в церкви Успения П. Д. Б.

День 19. падолиста, яко день Ангела Єї ц. к. Величества бл. п. Цісаревой Елисавети съвятковано поминальним Богослуженєм в церкви Успения П. Д. Б.

В часі ювілейного съвята, яке відбулось у Львові в честь Миколи Лисенка з приводу 35-літних роковин єго праці на поли народної музики, взяли наші учениці дня 7. грудня 1903. участь в академії, що відбулась в салі Фільгармонії і зложили достойному Ювілятови привітну адресу.

Перший шкільний піврік скінчив ся 30. січня 1904. роздачею сьвідоцтв, а дня 3. лютого 1904. розпочав ся другий курс.

Дня 11. червня 1904. взяла молодіж разом зі збором учительским участь в похоронах учениці Марії Рогозинскої. Покійна по скінченю дівочої школи виділової ім. Шевченка була в першім шкільнім півроці взірцевою ученицею семінарії, однак через тяжку недугу виступила зі школи а 9. червня померла. Дня 17. червня відправив о. катихит Т. Лежогубский за Покійну поминальне богослуженє в церкви Успения П. Д. Б.

Дня 28. червня відправлено в церкві Успенській за упокій душі бл. п. Цісаря Фердинанда поминальне Богослуженє.

Учениці приступили в сім шкільнім році три рази до сьв. Сповіді і Причастия, а в днях 19—23. марта відправили страстні реколекції.

Шкільний рік 1903/4. закінчив ся 15. липня Богослуженєм в церкви Успенській і роздачею сьвідоцтв.

В шкільнім році 1903/1904. відбув учительский збір 6 конференцій в справі поступу учениць і інших діл школи.

Шкільний рік 1904/1905.

З сим шкільним роком перенесено школу з дому при площі Стрілецькій ч. 6. до дому при ул. Сикстускій ч. 47. і отворено II. клясу.

Запис учениць відбув ся 31. серпня і 1. і 2. вересня а іспити вступні і поправчі в днях 4—6. вересня. До першої кляси прийнято 33 учениці а до другої кляси 14 учениць, разом вписалось 47 учениць.

Наука розпочалась дня 7. вересня торжественним Богослуженем в церкві катедральній сьв. Юрія.

Дня 9. вересня і 19. падолиста відбули ся в церкві катедральній сьв. Юрія поминальні Богослуженя за упокій душі бл. п. Цісаревой Елисавети.

День 4. жовтня 1904. р., яко день Іменин Єго ц. к. Величества Найяснійшого Пана, сьвяткувала семінарія торжественним Богослуженем в церкві катедральній сьв. Юрія.

Перший шкільний піврік скінчив ся 30. січня 1905. роздачею сьвідоцтв, а дня 3. лютого 1905. розпочав ся другий курс.

Дня 23. марта 1905. люстрував семінарію ц. к. шкільний інспектор краєвий, Вп. п. Т. Токарский. На основі реляції Вп. п. Інспектора о стані науки в семінарії, виасигнував Виділ краєвий для семінарії субвенцію в квоті 1000 К, яку Високий Соїм краєвий вставив до бюджету краєвого на р. 1905. до розпорядимости Виділу краєвого в порозуміню з ц. к. Радою шкільною краєвою.

Дня 4. цвітня 1905. відбув Єго Ексцеленция Преосьвящений Митрополит гр. Андрій Шептицкий в супроводі Голови Руского Товариства педагогічного о. крилошанина І. Чапельского візитацію семінарії. Єго Ексцеленция прислухував ся науці релігії в обох клясах і питав сам сего предмету.

Дня 8. червня 1905. взяли учениці семінарії участь в вечерницях, які устроїли учениці рускої виділової школи ім. Шевченка в салі Народного дому в 44-ті роковини смерти Тараса Шевченка.

Дня 28. червня 1905. були учениці на поминальнім Богослуженю за упокій душі бл. п. Цісаря Фердинанда.

Учениці приступили в сім році три рази до сьв. Сповіди і Причастия, а в днях 10—13. цвітня 1905. відправили великодні реколекції.

Шкільний рік 1904/1905. закінчив ся 30. червня Богослуженем і роздачею сьвідоцтв.

В шкільнім році 1904/1905. відбув учительский збір 7 конференцій в справі поступу учениць і інших діл школи.

Х. СТАТИСТИЧНІ ВИКАЗИ.

А.

Статистика учениць за шкільні роки 1903 4. і 1904 5.

	Шкільний рік			
	1903 4.	1904 5.		Разом
	І. кл.	І. кл.	ІІ. кл.	
1. Число учениць :				
З початком шкільного року вписано	17	33	14	47
Принято серед І. півроку	—	1	—	1
Виступило серед І. півроку	2	—	—	—
Остало при кінці І. півроку	15	34	14	48
Принято серед ІІ. півроку	—	1	—	1
Виступило серед ІІ. півроку	2	1	1	2
Остало при кінці ІІ. півроку	13	34	13	47
2. Класифікація учениць з кінцем шкільного року :				
а) Загальний поступ:				
перший ступень з відзначенем	3	10	4	14
перший ступень	8	19	7	26
другий ступень	1	2	—	2
третій ступень	—	—	—	—
Іспит поправчий з 1 предмету зробили	1	—	—	—
До іспиту поправчого призначено	—	3	2	5
б) Ноти з обичаїв:				
похвальні	6	28	8	36
вдоволяючі	7	6	5	11
відповідні	—	—	—	—
менше відповідні	—	—	—	—
невідповідні	—	—	—	—
в) Ноти з пильности:				
тревала	2	12	3	15
вдоволяюча	9	14	7	21
достаточна	2	7	2	9
нерівна	—	1	1	2
мала	—	—	—	—
3. Вік класифікованих учениць :				
Мало літ 22	—	—	1	1
” ” 21	—	1	—	1
” ” 20	1	3	—	3
” ” 19	2	5	2	7
” ” 18	5	6	6	12
” ” 17	5	9	4	13
” ” 16	—	10	—	10
4. Віроісповідь класифікованих учениць :				
Греко-католицького обряду	12	31	13	44
Римо-католицького обряду	1	3	—	3
5. Народність класифікованих учениць :				
Руска	13	34	13	47

В.

Статистика шкільної оплати за шкільні роки 1903/4. і 1904/5.

Після усталу нашої семінарії шкільна оплата вносить місячно 20 К. При вписі складає кожда учениця 4 К вписового (§. 5). На внесене збору учительського може Виділ Руского Товариства педагогічного обнизити шкільну оплату пильним і спосібним ученицям в міру їх материяльної спроможности (§. 42).

Шкільний рік	Кляса	Число записаних учениць	Увійдено від цілої оплати	Знижено оплату до 5 К місячно	Знижено оплату до 10 К місячно	Платили цілу оплату 20 К місячно	Заплатили вписового і оплати шкільної
1903/4.	I.	17	1	—	16	—	1.581 К
1904/5.	I.	35	13	7	12	3	2.659 К
	II.	14	4	—	10	—	
Разом...		66	18	7	38	3	4.240 К

XI.

КЛАСИФІКАЦІЯ УЧЕНИЦЬ.

(Товстий друк означає перший ступень з відзначенем.)

А. За другий піврік шкільного року 1903/4.

Кляса I.

Клясифіковано 13 учениць :

Горалевич Наталія, Грозик Мальвіна, Демчишин Теодозія, Еліясевич Іванна, Заячківська Марія, Коритовська Валерія, Котлярчук Марія, Метельська Наталія, Обертас Стефанія, Прокопович Марія, Чайківська Йосифа, Яримович Наталія.

Поправчий іспит з одного предмету зробила 1 учениця.
Другий ступень одержала 1 учениця.

Б. За другий піврік року шкільного 1904/5.

Кляса I.

Клясифіковано 34 учениць :

Бень Оксана, Березиньська Параскева, Білевич Анїзія, Білевич Марія, Бурак Софія, Ващук Марія, Витвицка Ольга,

Головчук Олена, Гудик Антонина, Гупайло Анастасія, Голіян Ольга, Гіжовська Пелагія, Гофрик Вероніка, Капустій Стефанія, Кассіян Марія, Кобзей Стефанія, Ковалів Ярослава, Кучабська Стефанія, Левицка Іванна, Левицка Теодозія, Матіїв Софія, Михалович Стефанія, Моровик Стефанія, Ревакович Наталія, Романович Анна, Садовська Анна, Слободян Ольга, Стафіняк Валерія, Яцишин Олена.

Поправку з одного предмету одержали 3 учениці.
Другий степень одержали 2 учениці.

Кляса II.

Будзиновська Ірина, Горалевич Наталія, Грозик Мальвіна, Демчишин Теодозія, Еліясевич Іванна, Заячківська Марія, Коритовська Валерія, Прокопович Марія, Чайківська Йосифа, Яримович Наталія, Яримович Софія.

Поправку з одного предмету одержали 2 учениці.

XII.

ДЛЯ РОДИЧІВ І ОПІКУНІВ.

А. Найважнійші уступи з уставу (статуту) семінарії.

I. Семінарія є власністю Руского Товариства педагогічного у Львові, яке з директором семінарії відповідає перед властями шкільними за правильне єї веденє (§. 40.).

II. Задачею семінарії є, по мисли вимог державного закона о народних школах, виобразувати кандидатки стану учительского, які би на основі свого загального образования, заводового знаня і характеру, могли сповняти обовязки учительські в публичних народних школах (§. 1.).

III. Викладовий язык є руский. Польский язык є обовязковим предметом науки. Кандидаткам подає ся нагоду образувати ся і в язиці польским, щоби евентуально могли учити по польски. При науці всіх предметів реальних узглядняє ся термінольогію руску і польску (§. 3.).

IV. Наука в семінарії треває чотири роки (§. 4.).

V. Шкільна оплата виносить місячно 20 К. При вписі складає кожда учениця 4 К вписового (§. 5.).

VI. На внесене збору учительского може виділ Товариства педагогічного обнизити шкільну оплату пильним і спосібним ученицям, в міру їх материяльної спроможности (§. 42.).

(В шкільнім році 1903/4., на 17 записаних учениць I. кляси, увільнив Виділ Рус. Тов. педагогічного 1 ученицю цілковито від шкільної оплати, прочим 16 низив місячну оплату до 10 К. В шкільнім році 1904/5., на 49 записаних

учениць I. і II. класи, звільнив Виділ Рус. Тов. педагогічного від шкільної оплати цілковито 17 учениць, 7 ученицям обнизив місячну оплату до 5 К, а 22 ученицям до 10 К; цілу шкільну оплату платили в сім шкільнім році тільки 3 учениці.)

VII. Рік шкільний і фєрії трєвають після норм обовязуючих державні школи середні (§. 6.).

VIII. До семінарії можуть бути прийяті кандидатки з відповідними вимогами, без огляду на віру і народність (§. 7.).

IX. Учениці семінарії греко-католицького обряду і рускої народности можуть бути прийяті, о скілько стане місця, до інтернату сьв. Ольги, що єго утримує Руске Товариство педагогічне (§. 8.).

X. Услівем прийятя до I. класи семінарії є укінчений з початком вересня 15. рік житя, правильний розвій ума і тіла, бездоганне ведєне і відповідне підготовленє.

Ц. к. Рада шкільна краєва може виїмково зіволити Дирекції прийяти учениці, яким недостає найбільше 6 місяців до 15 літ житя; такі кандидатки однак не можуть бути допущєні до іспису зрілости, поки не скінчать 19. року житя (§. 10.).

XI. Учениці I. класи, які в перших трох місяцях по прийятю до школи після осуду збору учительського не поступають в науці, можуть бути зі школи видалєні (§. 11.).

XII. По скінченю семінарії можуть кандидатки здавати іспит зрілости в кождїй державній семінарії, мусять однак в відповіднім часі просити Дирекцію дотичної семінарії о дозвіл здаваня.

Наколи шкільні власти признають нашїй семінарії право публичности, тоді кандидатки будуть здавати іспит зрілости у нас, по мисли постанов уставу (статуту) організаційного для публичних учительських семінарий (§. 44.).

Г. Вписи учениць, іспити поправчі і вступні, вимоги при вступних іспитах, початок нового шкільного року.

З шкільним роком 1905/1906. буде отворєна III. класа семінарії.

Вписи учениць на рік шкільний 1905/6. відбудуть ся дня 31. серпня і 1. і 2. вересня в годинах від 10. до 1. рано. До вписів можна зголошувати ся в Дирекції (ул. Сикстуска 47. I. пов.) устно або письменно, причім треба:

1. зложити 4 К вписового;
2. виповнити точно дві вписові картки; хто вперве записує ся, має також предложити:

- а) метрику уродженя;

- б) свідомство шкільне з послідного півроку ;
- в) свідомство здоров'я, стверджене повітовим лікарем ;
- г) декларацію родичів, зглядно опікунів, що оплату шкільну платити будуть правильно, що місяця з гори.

Услівем прийнята до першої кляси, побіч вимаганого підготовлення, є також укінчений з початком вересня 15. рік жита.

Вступні іспити до I. кляси відбудуть ся дня 4. вересня о годині 8. рано.

Іспит вступний до I. кляси обнимає слідуючі предмети : релігію, руский язык, польський язык, німецкий язык, географію і історію, природну історію, фізику, рахунки і геометрію.

З язиків руского, польского і німецкого і з рахунків відбуває ся іспит устний і письменний, з прочих предметів тільки устний.

Вимоги з поодиноких предметів є слідуючі :

1). З науки релігії: материял з підручника „Більший християнсько - католицкий катехізм для шкіл народних“, з учебника І. Дегарба переложив і для гр.-кат. обряду приладив А. Торонський. Головні річи з історії біблійної (Коротка іст. бібл. старого і нового завіту для шкіл народних А. Торонського), з літургії і історії церкви.

2). З руского і польского языка: плавне і поправне читане і оповідане прочитаного. Вправне і плавне володінє обома язиками так в мові як і в письмі. Знанє граматики рускої і польської в обсягу підручників а) „Методична грамика рускої мови для IV. кляси шкіл 5 і 6-класових, уложена В. Коцовским і І. Огоновским. Друге, поправне видане, у Львові 1904.“; б) „Правила рускої правописи. Львів 1904. Накладом ц. к. Видавництва книжок шкільних“; в) „Zwieszła gramatyka języka polskiego na klasę IV. szkół ludowych, ułożona przez Franciszka Konarskiego“.

4). З німецкого языка: плавне і поправне читане і оповідане прочитаного уступу, вибраного з читанок для шкіл віділових. З граматики знанє правильних і неправильних форм в відмінах іменників, прикметників, заіменників і дієслів; розбір реченя. Написанє письменної вправи після найновішої правописи. Яко підготовлене до тих вимогів при іспиті вимагає ся знаня німецкої читанки, приписаної для кл. III. IV. і V. школи віділової: „German, Deutsches Lesebuch für Mädchen-Bürgerschulen“ і „Langraf M. Deutsche Sprachlehre mit Übungsaufgaben“.

5). З історії і географії знанє гльоба, огляд всіх частий сьвіта і океанів, читанє мап. Знанє географічних відносин рідного краю. Знанє найважніших фактів з історії рідного краю.

6). З фізики: поясненє звичайних явищ фізичних в природі; знанє найважніших приладів фізичних.

7). З історії природної: опис найважніших зьвірят, рослин і мінералів рідного краю.

8). З рахунків і геометрії: вправність в чотирох головних ділянях рахункових цілими числами і дробами, рахунок закінчення; вправне числене в пам'яті. Найважніші відомости з науки о формах геометричних.

Крім того треба виказати вправу в каліграфії, в рисунках і в роботах ручних, предкладаючи взори читкого і вправного письма, взори рисунків орнаменту геометричного і взори виконаних робіт ручних.

Надто пожаданий є добрий голос, музикальний слух і музичне підготовлене, що можна виказати вправним відспіванем якої знаної пісні.

Від вступного іспиту до I. кляси можуть бути увільнені учениці, що скінчили V. клясу школи виділової.

Іспити поправчі відбудуться дня 4. вересня о годині 8. рано.

Шкільний рік 1905/6. розпочнеся дня 5. вересня торжественним Богослуженням, на яке мають явити ся безусловно всі вписані учениці.

Всі листи і письма в справах семінарії належить адресувати: Дирекция приватної учительської женьської Семінарії „Руского Товариства педагогічного“ у Львові. Улиця Сикстуска ч. 47. I. поверх.

З М І С Т.

	Стор.
Передне слово	3
A. Кілька думок про географічні екскурсії в середніх школах подав Др. Стефан Рудницький	5
Б. Шкільні вісти — Директора	19
I. Учительський збір	21
A. Учительський збір з кінцем шкільного року 1903/4.	21
Б. Учительський збір з кінцем шкільного року 1904/5.	22
II. Плян науки	23
III. Прибори наукові	23
A. Бібліотека учениць.	24
Б. Прибори до науки фізики	26
В. Прибори до науки історії природи і соматології	27
Г. Прибори до науки історії і географії	28
Г. Прибори до науки рисунків.	29
Д. Прибори до науки ручних робіт	29
Е. Прибори до науки співу	29
Є. Прибори до науки гімнастики	29
IV. Спис жертв зложених на закупно приборів наукових	30
V. Поміщенє школи і учениць	31
VI. Кошти удержання семінарії	32
VII. Спис жертв, підмог і субвенції, зложених на удержанє семінарії	35
VIII. Важнійші розпорядженя ц. к. властий шкільних	41
IX. Літопись семінарії.	42
X. Статистичні викази.	45
A. Статистика учениць	45
Б. Стан родичів учениць	46
В. Статистика шкільної оплати	47
XI. Клясифікація учениць.	47
XII. Для родичів і опікунів	48
A. Найважнійші уступи з уставу (статуту) семінарії	48
Б. Вписи учениць, іспити поправчі і вступні, вимоги при вступних іспитах, початок нового шкільного року	49

